

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Britt Kärbis

VÕLAUSALDAJA HUVIDE KAHJUSTAMINE NING JÕUSTUNUD
KOHTULAHENDITEGA SEOTUD TEHINGUTE JA TOIMINGUTE TAGASIVÕITMINE
PANKROTIMENETLUSES

Magistritöö

Juhendaja
PhD Mari Schihalejev

Tartu

2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. TAGASIVÕITMISE PÕHIMÕTTED VÕLAUSALDAJATE HUVIDEST LÄHTUVALT.....	7
1.1. Pankrotimenetluse eesmärk ja pankrotivara moodustamine	7
1.2. Tagasivõitmise eeldused ja eesmärk.....	11
1.3. Tagasivõitmise üldised alused ja erialused.....	18
1.4. Tagasivõitmist õigustavad põhimõtted.....	26
2. VÕLAUSALDAJA HUVIDE KAHJUSTAMINE KUI ÜLDINE EELDUS TAGASIVÕITMISEL PANKROTIMENETLUSES	30
2.1. Võlausaldaja huvide kahjustamise tuvastamise ajahetk	30
2.2. Kõigi võlausaldajate huvide kahjustamine võrdluses ühe võlausaldaja eelistamisega 33	
2.3. Võlausaldaja huvide kahjustamine tasaarvestuse tagasivõitmisel.....	41
3. KOHTULAHENDITE ALUSEL TAGASIVÕIDETAVALD TEHINGUD JA TOIMINGUD PANKROTIMENETLUSES.....	44
3.1. Jõustunud kohtulahendite toimingute tagasivõitmise lubatavus	44
3.2. Hagi tagamise abinõude kohaldatavus	51
3.3. Kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmise õiguslik tagajärg .	56
KOKKUVÕTE.....	60
DAMAGE TO THE INTERESTS OF THE CREDITOR AND RECOVERY OF ACTIONS RELATED TO COURT DECISIONS THAT HAVE ENTERED INTO FORCE IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS	64
KASUTATUD ALLIKAD.....	68
KASUTATUD KIRJANDUS	68
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	68
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	69

SISSEJUHATUS

Arvestades majanduslangusega suurenenud pankrottide arvu, leidub järjest rohkem võlgnikke, kes üritavad enne pankroti väljakuulutamist muuta oma vara kolmandatele juriidilistele või füüsilistele isikutele kuuluvaks¹.

Mida hullemas seisus on võlgniku majanduslik seis, seda suurem on võlgnikul ahvatlus toimetada veel alles olev omand võlausaldajate käeulatuses välja või vähemalt eelistada ühte võlausaldajat ülejäänutele². Kohus kaalutleb võlgniku pankrotimenetluse algatamise üle kui võlgnik on esitanud avalduse, mille ajendiks on majanduslikesse raskustesse sattumine ja kohustuste täitmise suutmatuse. Võlgnikul võib olla huvi vältida olukorda, kus pankrotivara osaks saab vara, mida võlgnik ei soovi võlausaldajate vahel jagada.

Seadusandja on näinud ette pankrotiseaduse³ (edaspidi PankrS) § 109 lg-s 1 võlausaldajate huvide kaitseks võimaluse tunnistada kehtetuks võlgniku tehinguid ja muid toiminguid, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustavad võlausaldajate huve. Pankrotimenetluses on võlausaldajate jaoks äärmiselt oluline teadmine, et ka juhul, kui võlgnik on enne pankrotimenetluse algatamist teinud tehinguid, mis on võlausaldajatele kahjulikud, on sel viisil võlgniku omandist välja läinud vara võimalik tagasi nõuda pankrotivarasse ning selle arvelt oma nõuded paremini rahuldatud saada. Selleks on seadusandja pankrotimenetluses ette näinud tagasivõitmise mehhanismi. Pärast pankroti väljakuulutamist lubatakse tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada tehingud, mis tavaolukorras on igati õiguspärased ja seaduslikud, kuid millega on kahjustatud võlausaldajaid.⁴

Tagasivõõtmine on kehtiva tehingu kehtetuks tunnistamine, mis muidu ei ole kehtetu. Tagasivõidetavad tehingud on iseenesest kehtivad, kuid neid saab võlausaldajate huvide kahjustamise vältimiseks kindlate aluste esinemisel kehtetuks tunnistada.⁵ Kehtiv tehing ei ole tehing, mis on tühine tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁶ (edaspidi TsÜS) § 84 järgi või tühistatav TsÜS § 90 järgi. Näiteks on TsÜS järgi tehing tühine vormivea tõttu, volituse puudumise tõttu,

---

¹ A. Suik. Kinke iseloomuga lepingu tagasivõitmise eeldused Riigikohtu praktikas. – Juridica, 2011/VII, lk 518.

² E. Havansi. Tagasivõõtmine ja teised võlausaldajate kaitsevahendid maksejõuetusmenetluses. Soome vaatepunkt. – Juridica, 2008/VI, lk 406.

³ Pankrotiseadus. – RT I, 06.07.2023, 61.

⁴ M. Sutt. Tagasivõõtmine pankrotimenetluses. – Juridica, 2000/10, lk 645.

⁵ RKTKo 06.12.2023, 2-20-5103/97 p 12.

⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.07.2023, 98.

esindusõiguse puudumise tõttu ning tühistatav eksimuse alusel, ähvardamise alusel, esindaja kohustuste rikkumise TsÜS § 131 alusel. Tühise tehingu puhul on tegemist sellega, et tehing on küll tehtud, s.t asjakohased tahte avaldused on väljendatud, kuid tehing on siiski sellise puudusega, mis tingib tehingu kehtetuse selle tegemisest alates⁷. Seega sellistel alustel tühised ja tühistatavad tehingud ei ole tagasivõidetavad, vaid on oma olemuselt juba tühised või tühistatavad. Kui pankrotimenetlust ei oleks algatatud, siis see oleks seaduslikult täiesti kehtiv tehing ja seda ei saaks kuidagi ringi pöörata. Käesolevas töös on asjakohased kehtetuks tunnistatavad tehingud, mitte algusest peale kehtetud tehingud, kuidvõrd ainult kehtetuks tunnistatavad tehingud on tagasivõidetavad.

Võlausaldajate huvidest lähtuvalt on tagasivõitmisel oluline, et võlgnikule kuulunud vara saada pankrotivara hulka tagasi ning selle arvelt suurendada võlausaldajate nõuete rahuldamise ulatust. Siiski ei ole põhjalikult käsitletud just võlausaldajate huvide kahjustamist erialakirjanduses. Ka seadustes ei ole avatud võlausaldajate huvide mõistet. Puudulik käsitus nii erialakirjanduses kui ka seadustes on tekitanud olukorra, kus enamus võlausaldajate huvide kahjustamise sisust tuleneb kohtute praktikast.

Tagasivõitmise otsustamiseks on vaja selgeks teha, kas võlausaldajate huve on kahjustatud, s.t võlausaldaja huvide kahjustamine tuleb asjaoluna kindlaks teha⁸. Võlausaldajate huvide kahjustamine on PankrS § 109 kohaselt tagasivõitmise kohustuslik tingimus.

Võlgniku tehingud ja toimingud, mis on tagasivõidetavad, on tagasivõidetavad ka juhul kui selle tehingu või toimingu osas on juba jõustunud kohtulahend. Hiljutises Riigikohtu praktikas on väljendunud suurima probleemina, mis on tekkinud võlausaldajate huvide kahjustamisega, jõustunud kohtulahendite alusel tehtud toimingute tagasivõitmine. Seetõttu töö autor keskendub lisaks üldisele võlausaldajate kahjustamisele ka konkreetselt jõustunud kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmisele lähtuvalt võlausaldaja huvidest.

Jõustunud kohtulahenditega seotud toimingute tagasivõitmise alusteks on PankrS § 110-114 sätestatud alused. Kuivõrd tagasivõitmine on tehingu kehtetuks tunnistamine, siis ka jõustunud kohtulahendi alusel tehtud toimingut tagasivõitmiseks onvajalik kehtetuks tunnistada tehing või sooritus. Kohtulahendite alusel tehtud toimingute tagasivõitmiseks on samasugused eeldused nagu tavapärase tehingu või toimingu tagasivõitmiseks.

---

⁷ P. Varul. Tühine tehing. – Juridica, 2011/I, lk 35.

⁸ P. Varul. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses. – Juridica, 2023/V, lk 359.

Eestis on tagasivõitmine kohaldatav nii pankrotimenetluses kui ka täitemenetluses. Magistritöös keskendub autor tagasivõitmisele pankrotimenetluses, kuivõrd tagasivõitmise sätted on nii pankrotiseaduses kui ka täitemenetluse seadustikus⁹ sarnased. Samuti viitab TMS tagasivõitmise tagajärgede osas pankrotiseadusele (nt TMS § 188 lg 3 võlgniku lähikondsete osas).

Magistritöö eesmärgiks on välja selgitada, kas ja millisel õiguslikul alusel on võlausaldaja nõude kohta tehtud jõustunud kohtulahenditega seotud tehinguid ja toimingud võlausaldajate ühistes huvides lubatud tagasi võita ning millised on sellise tagasivõitmise õiguslikud tagajärjed võlausaldaja nõude osas. Töö eesmärgi väljaselgitamiseks otsib autor ka vastust uurimisküsimusele, millised põhimõtted tagasivõitmisele üldiselt kohalduvad, millise ajahetke seisuga tuleb pankrotivõlausaldajate huvide kahjustamist tagasivõitmiseks hinnata ning millisel viisil on võimalik võlausaldajate huvisid jõustunud kohtulahenditega kahjustada.

Oma töö eesmärkide saavutamiseks on autor jaganud töö kolme peatükki. Esimeses peatükis analüüsib autor tagasivõitmisele kohalduvaid pankrotimenetluse võlausaldajate huvide kahjustamise eelduseid ning menetluse üldisi eesmärke ja põhimõtteid.

Teises peatükis käsitleb autor võlausaldaja huvide kahjustamise ajahetke. Eelkõige, kas võlausaldajate huvide kahjustamine tagasivõitmise hagi lahendamisel on asjakohane tehingu tegemise seisuga või tagasivõitmise seisuga. Samuti käsitletakse, milline on vahetõrke kõigi võlausaldajate kahjustamisel ning ühe võlausaldaja eelistamisel teise võlausaldajate ees.

Kolmandas peatükis keskendub autor tagasivõidetavate kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmise lubatavusele ning õiguslikele tagajärgedele. Autor uurib, millised jõustunud kohtulahendite alusel on tehingud ja toimingud tagasivõidetavad ning millised õiguslikud tagajärjed on selliste kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmisel. Autor analüüsib eelkõige jõustunud kohtulahenditena kompromissi, hagi õigeksvõtu ning hagile vastamata jätmise tagasivõitmist. Sealjuures ka käsitletakse jõustunud kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmise hagi tagamise võimalikke abinõusid, eelkõige kohtulikku hüpoteeki ning nende kohaldatavust.

Magistritöö koostamisel kasutab autor töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks analüütilist ja võrdlevat meetodit. Võrdlevat meetodit kasutab autor käsitledes Saksa pankrotiõigust. Autor

---

⁹ Täitemenetluse seadustik. – RT I, 22.03.2024, 9.

kasutab võrdlemiseks eelkõige saksa pankrotiõigust, kuivõrd saksa õigusnormid on olnud Eesti pankrotiseaduse koostamisele eeskujuks. Nii Eesti kui ka Saksamaa õiguses on palju sarnast, seega võimaldab ka Eesti pankrotiõiguse mõistmist Saksamaa pankrotiõiguse väljatoomine.

Magistritöö teema on aktuaalne tulenevalt asjaolust, et seni ei ole võlausaldajate huvide kahjustamist jõustunud kohtulahendite alusel tehtud toimingute tagasivõitmisel põhjalikult käsitletud. Erialases kirjandus ei ole käsitletud ka jõustunud kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmist, vaid praktiliste probleemide lahendamisel on aluseks Riigikohtu praktikast väljendunud seisukohad. Tagasivõitmise regulatsioonist ei väljendu konkreetselt võimalust jõustunud kohtulahendite alusel toiminguid tagasivõita, vaid nende tagasivõitmine võiks olla võimalik läbi PankrS-s sätestatud aluste.

Autor kasutab töös mitmeid maksejõuetusvaldkonna ekspertide artikleid, raamatuid ning kohtupraktikat. Teema käsitlemisel on oluliseks materjaliks Saksa õigusteadlase U. Foerste pankrotiõiguse õpik ning eelkõige prof P. Varuli ja M. Sutti *Juridicas* avaldatud artiklid. Kuivõrd täitemenetluse seadustik viitab mitmetel juhtudel pankrotiseaduses sätestatule, siis autor keskendub analüüsis pankrotiseaduse regulatsioonile.

1. TAGASIVÕITMISE PÕHIMÕTTED VÕLAUSALDAJATE HUVIDEST LÄHTUVALT

1.1. Pankrotimenetluse eesmärk ja pankrotivara moodustamine

Võlgnik võib olla nii ajutiselt kui ka püsivalt maksejõuetu. Võlgnik on maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja sissenõutavaks muutunud nõuet ja see suutmatus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine (PankrS § 1 lg 2). Kohus hindab võlgniku maksevõimelisust ning vastava kaalutluse järgselt algatab võlgniku maksejõuetusmenetluse.

Pankrotiseadus käsitleb pankrotimenetluse eesmärgi nii otseselt kui ka kaudselt. Otseselt on käsitletud eesmärgi § 2 esimeses lauses, millest saab järeldada, et pankrotimenetluses on kolm eesmärki. Esimeseks eesmärgiks on pankrotimenetluse kaudu rahuldada võlausaldaja nõuded võlgniku vara arvel füüsilisest isikust võlgniku vara võõrandamise või juriidilisest isikust võlgniku ettevõtte tervendamise kaudu.

Pankrotimenetluse põhiliseks sisuks on võlausaldaja nõuete rahuldamine ning seda võlgniku vara arvelt. Pankrotimenetluse eesmärk on kohelda võlausaldajaid võrdselt selliselt, et nende nõuded rahuldatakse võlgniku pankroti korral pankrotimenetluse kaudu ja pankrotiseaduses sätestatud korras (PankrS § 2). Seadusandja eesmärk on panna kõik võlausaldajad alates pankroti väljakuulutamise võimalikult võrdsesse olukorda, sõltumata sellest, millist liiki nõuded neil on.¹⁰

Tagasivõitmine on osa pankrotivara moodustamisest¹¹, kuivõrd tagasivõitmisega võidetakse pankrotivara hulka tagasi juba tehtud tehinguid ning sellega suurendatakse pankrotivara. Pankroti väljakuulutamise muudab kogu võlgniku vara PankrS § 35 lg 1 p 1 ning § 108 lg-te 1 ja 2 järgi pankrotivaraks. Pankrotivara on PankrS § 108 lg 2 järgi vara, mis oli võlgnikul olemas pankroti väljakuulutamise ajal, samuti vara, mis nõutakse või võidetakse tagasi või mille võlgnik omandab pankrotimenetluse ajal. TsÜS § 66 kohaselt kuuluvad vara hulka mh kõik

---

¹⁰ RKTko 26.10.2022, 2-19-18842, p 14.

¹¹ RKTkm 22.02.2017, 3-2-1-157-16, p 12.

isikule kuuluvad rahaliselt hinnatavad õigused, sh nõudeõigused. See tähendab, et pankrotivõlgniku nõuded kolmandate isikute (sh riigi) vastu kuuluvad pankrotivara hulka.¹²

Võlgniku pankrotimenetluse käigus tehakse kindlaks võlgniku vara suurus. Kui võlgnik on pankrotis, siis ka võlgniku varast ei jätku kõigi võlausaldaja nõuete rahuldamiseks. Saksa õiguse kohaselt kuulutatakse võlgniku pankrot välja, kui võlgnik on maksejõuetu või on sattunud ülemäärasesse võlgnevusse¹³. Eesti õiguse kohaselt on võlgnik pankrotis, kui ta on püsivalt maksejõuetu. Kui füüsilisest isikust võlgnik on sattunud võlgnevusse ja on ajutiselt maksejõuetu, siis maksejõuetusavalduse esitamisel algatatakse võlgade ümberkujundamine, mitte pankrotimenetlus.

Pankrotivara moodustamiseks tehakse toiminguid eesmärgiga rahuldada võlgniku vara arvel võlausaldajate nõuded¹⁴. Pankrotimenetlus on kollektiivne menetlus, mis tähendab, et lahendatakse eelkõige võlgniku õigussuhted ning seejärel jagatakse järelejääv vara¹⁵. Pankrotihaldur tegutseb pankrotimenetluses lõppeesmärgiga rahuldada võlausaldajate nõudeid. Selleks, et nõudeid rahuldada võlgniku vara realiseerimisega on võimalik pankrotihalduril lõpetada või mõjutada võlgniku teatud õigussuhteid. Üheks võimalikuks viisiks õigussuhete mõjutamisel on tagasivõitmine. Peale pankrotivara kindlaks tegemist ning asjakohast õigussuhete muutmist hakatakse võlgniku pankrotivara jagama.

Sellest järeldub ka pankrotimenetluse eesmärgina võlausaldajate võrdne kohtlemine. Täitemenetluses kehtib järjekorra põhimõte ehk esimesena täitedokumendiga kohtutäituri poole pöördunud võlausaldaja nõue rahuldatakse esimesena. Pankrotimenetluse algatamisega selline järjekorra põhimõte lõpeb ning võlgniku vara jagamine hõlmab kõiki võlausaldajaid ühiselt¹⁶. Selles tuleneb ka kollektiivse menetluse sisu, mis hõlmab kõigi võlausaldajate huvides rahuldada võlgniku vara arvelt nõudeid.

Pankrotimenetluses on võimalik võlausaldajate nõudeid rahuldada ainult pankrotivara arvelt. Seega pankrotimenetluses võlausaldajate nõuded lõpevad väljamaksete tegemise osas iga võlausaldaja jaotise ulatuses¹⁷.

---

¹² RKTko 26.10.2022, 2-19-18842/42, p 15.1.

¹³ U. Foerste, Pankrotiõigus. Tallinn: Kirjastus Juura, 2018, lk 1, äärenr 1.

¹⁴ RKTko 24.05.2017, 3-2-1-50-17, p 10.

¹⁵ U. Foerste, lk 3, äärenr 5

¹⁶ U. Foerste, lk 5, äärenr 8.

¹⁷ Foerste, lk 9, äärenr 15.

Pankrotiseaduses käsitletud eesmärkide kohaselt võimaldatakse nii füüsilisest isikust võlgnikule kui ka füüsilisest isikust ettevõtjale pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabaneda. Võlgnikule võimaldatakse kohustustest vabanemist eelkõige kui võlgnik teeb pikema aja jooksul täiendavaid väljamakseid võlausaldajatele oma tööst tulenevast sissetulekust ning püüdes võimalusel töötada¹⁸. Täpsemalt on füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse (edaspidi FiMS)¹⁹ § 47 lg-s 1 kui kehtivas seaduses kirjas, et võlgnikul on kohustus tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega ja kui tal sellist tegevust ei ole, siis on võlgnikul kohustus seda otsida. Samuti peab kohustustest vabastamise menetlust läbiv võlgnik oma tulu andma üle usaldusisikule, kes saab teha võlgniku eest võlausaldajatele tema tulust väljamakseid (FiMS § 47 lg 3-6). Ka Riigikohus on märkinud, et kohustustest vabastamise võimalus on ette nähtud neile võlgnikele, kelle majanduslik olukord on eriti raske, kuid uue võimaluse saamiseks peab võlgnik kohustustest vabastamise menetluse kestel andma endast parima võlausaldajate nõuete rahuldamiseks²⁰. Seega pankrotiseaduse kohaselt võimaldatakse pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabaneda, kuid tegemist ei ole igäihe õigusega, vaid füüsilisest isikust võlgnik peab vastava panuse tegema.

Saksa õiguse kohaselt on kohustustest vabastamise menetluse sätestamise eesmärgiks anda võimalus võlgnikul taastada oma majanduslik vabadus selle asemel, et pikaajaks tasuda kõik võlgnevused²¹. Eesti õiguses on märgitud, et kohustustest vabastamise eesmärgiks on vabastada füüsilisest isikust võlgnik pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest (FiMS § 2 lg 4). Seega sisuliselt on tegemist samalaadse eesmärgiga – kohustustest vabastamise menetluses tasutakse võlgnevusi eesmärgiga saada võimalus uueks alguseks läbi täitmata jäänud kohustustest vabastamise.

Pankrotiseaduses on sätestatud kolmanda pankrotimenetluse eesmärgina välja selgitada maksejõuetuse põhjused. PankrS 13 lg 2 kohaselt lisab võlgnik pankrotiavaldusele seletuse maksejõuetuse põhjuse kohta. Tarbijate maksejõuetuste puhul mängivad olulist rolli nii töötus kui ka abielu lahutused. Seega mõjutab majanduslikku olukorda ja püsivust nii võlgnike tööelu kui ka eraelu. Eraeluliselt võib põhjusteks nimetada ka võlgnike puudulikud teadmised ja

---

¹⁸ U. Foerste, lk 9, äärenr 15. InsO § 286 jj.

¹⁹ Füüsilise isiku maksejõuetuse seadus. – RT 1, 06.07.2023, 29.

²⁰ RKTkm 17.04.2013, 3-2-1-46-13, p 11.

²¹ U. Foerste, lk 9, äärenr 15.

oskused rahaga ümberkäimisel ning krediitkaartide kasutamise võimalikkus. Juriidilistest isikutest on maksejõuetuse põhjusteks näiteks halvad investeerimisotsused ning hilinevad reageerimine muudatustele konkurentide käitumises.²²

Rahvusvaheliselt on sätestatud eesmärgid, mida üritatakse kohaldada siseriiklikult kõikides riikides sarnaselt. Ka pankrotiseaduses sätestatud eesmärgid lähtuvad rahvusvahelisest õigustest ja tavadest. Seega nii pankrotiseaduses sätestatud eesmärkide kui ka rahvusvaheliselt soovitatavate eesmärkide põhiliseks suunitluseks on võlausaldaja nõudeid rahuldada võlgniku vara arvelt, seda nii pankrotimenetluses osalevate võlausaldajate kui ka majanduse kui terviku suhtes. Eesmärgid kattuvad ka selles osas, et majanduslikult on kasulik kui võlgniku ettevõtet on võimalik tervendada, kuivõrd ühe võlgniku pankrot võib viia ka selle võlgnikuga äritehinguid teinud ettevõtte makseraskustesse. Kõigi majanduses osalevate subjektide ja võlausaldajate huvides on võlgniku aitamine, kuna maksejõuetut isikut abistades on võimalik tema tulevaste kasumite arvelt olemasolevad võlgnevused järk-järgult tasuda. Ka võlausaldajate huvides võib olla võlgniku aitamine võlgnevusest pääseda, kuivõrd esineb tõenäosus, et kui võlgnik ei ole püsivalt maksevõimetu, siis on võimalik veel ajutistest võlgnevustest taastuda. Seega majanduse huvides on teha ka makseraskustes võlgnikuga tehinguid, et võimaldada maksejõuetuse vältimine ning majandusliku seisu säilimine.

Teatud eesmärgid on praeguseks kõikidel riikidel sarnased. Reformi käigus, millega ühtlustatakse riikide pankrotimenetluse eesmäärke, on suur roll tugevdamiseks riigi majanduslikku ja finantsilist süsteemi.²³ Stabiilne finantsüsteem võimaldab majanduskriiside tagajärgedega paremini toime tulla ning lahendada neid nii, et kõikide osapoolte huve oleks kaalutud. Sellest tulenevalt on rahvusvaheliselt üheks eesmärgiks jaotada riske turumajanduses osalejate vahel ennustatavalt, õiglaselt ja läbipaistvalt. Ettenähtavus (*ius scriptum*) tähendab, et on olemas kirjapandud õigus²⁴. Selle tõttu on maksejõuetusseadused kõikides riikides kirjapandud seadused. Kuivõrd maksejõuetus on kirjapandud, siis on tekkinud ühtsed reeglid erinevate riikide vahel ning on tekkinud ühtsus ja harmoniseerimine. Sellest tulenevalt võime võrrelda Eesti seadusi mõne teise riigi seadusega. Kui Eesti seadusest ei leia lahendust, siis on asjakohane uurida näiteks Euroopa kohtu lahendeid mõne teise riigi osas.

---

²² U. Foerste, lk 2, äärenr 3.

²³ Orderly & Effective Insolvency Procedures. - International Monetary Fund 1999. Arvutivõrgus: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm>.

²⁴ Orderly & Effective Insolvency Procedures.

Rahvusvahelise suunitlusega on pankrotimenetluse teiseks eesmärgiks kaitsta ja maksimaliseerida väärtusi nii kõikide majanduses osalevate subjektide huvides kui ka majanduse kui terviku huvides. Kuivõrd tavapärase pankrotimenetluse läbiviimine hõlmab võlgniku vara realiseerimist, siis on ka võimalik sellisest tavapärasest menetluses kõrvale kalduda eelkõige eesmärgiga ettevõtja säilitada²⁵. Ka võlausaldajate huvides võib olla võlgniku aitamine võlgnevusest pääseda, kuivõrd esineb tõenäosus, et kui võlgnik ei ole püsivalt maksevõimetu, siis on võimalik veel ajutistest võlgnevustest taastuda. Kõigi majanduses osalevate subjektide ja võlausaldajate huvides on võlgniku aitamine, kuna maksejõuetut isikut abistades on võimalik tema tulevaste kasumite arvelt olemasolevad võlgnevused järk-järgult tasuda. Samuti aitab juriidilisest isikust võlgnikku kui osaliselt või tervikuna müüa kogu ettevõtte nii, et võlausaldajate nõudeid saaks rahuldada müügihinna arvelt. Selline ettevõtte müümine on kasulik ka avalikes huvides. Ettevõtte müümine aitab vältida maksejõuetusest põhjustatud töötust ning ühest pankrotist põhjustatud teiste ettevõtjate jätkupankrotte.²⁶ Seega on nii kõigi majandusest osalevate subjektide kui ka majanduse kui terviku huvides kaitsta võlgnikku ning teda abistada võlgnevustest väljatulemiseks.

Võlgniku vara realiseerib ning pankrotimenetluse eesmärgi täidab pankrotihaldur. Kuivõrd pankrotihaldur lahendab ka võlgniku õigussuhteid, siis pankrotihalduril on õigus õigussuhteid lõpetada või mõjutada. Näiteks võib haldur lõpetada müügi-, üüri- või töölepinguid²⁷.

Võlausaldajate tagasiulatuvat võrdset kohtlemist on ajalooliselt pidevalt laiendatud eelkõige läbi tehingute tagasivõitmise intensiivistamise. Tehingute tagasivõitmisele on pankrotihaldurit volitatud erinevaid võlgniku tehtud tehinguid ja toiminguid neutraliseerima. Sealjuures tehinguid, mis on tehtud enne menetluse algatamist ning mis kahjustavad võlausaldajaid kogumina.²⁸

1.2. Tagasivõitmise eeldused ja eesmärk

Autor leidis, et pankrotimenetluse põhiliseks eesmärgiks on võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt. Tagasivõitmise aluseks on pankrotimenetlusele eelnevalt tehtud tehingud, mis on nii kahjulikud, et hoolimata üldisest õiguspärasusest võib kohus need kehtetuks

---

²⁵ U. Foerste, lk 8, äärenr 14.

²⁶ U. Foerste, lk 8, äärenr 14.

²⁷ U. Foerste, lk 3, äärenr 5. InsO § 103 jj.

²⁸ U. Foerste, lk 5, äärenr 9.

tunnistada, kui need vastavad tagasivõitmise alustele²⁹. Tagasivõitmise eesmärgiks ühest küljest on kaitsta võlausaldajaid ja teisest küljest jätta finantsraskustes olevale isikule piiratud vabadus teha tehinguid³⁰.

Ainuüksi asjaolu, et ühele võlausaldajale tasutakse kogu võlgnevus ning teisele võlausaldajatele ei tasuta midagi, ei ole aluseks tehingu tagasivõitmiseks. Kui on kaasnevad fakte, siis võib olla see asjaoluks tagasivõitmiseks. Riigikohus on hilisemates lahendites ka seda täpsustanud, et saab võlausaldajate huvisid ka nii kahjustada, et ühte teisele eelistatakse. Riigikohtu loogika seisnes selles, et kui isik on ajutiselt maksejõuetu, kuid veel mitte püsivalt maksejõuetu, siis sel hetkel ei tohi võtta ära võlgnikult julgust mitte teha tehinguid olukorras, kus võlgnik ei tea veel, kas ta on püsivalt maksejõuetu. Ajutise maksejõuetuse ajal ei jätku võlgnikul eelduslikult raha, et kõigile võlausaldajatele võlgnevused tasuda. Ajutiselt maksejõuetu isik peab kellelegi maksma ning samal ajal keegi jääb ilma. Ajutise maksejõuetuse ajal on siiski kõigi huvides, et maksejõuetuse olukord laheneks ning isik ei muutuks püsivalt maksejõuetuks. Samal ajal tuleb ka teisi pooli ehk kolmandaid isikuid julgustada ajutiselt maksejõuetu võlgnikuga tehinguid tegema. Sellist julgustust annab kolmandatele isikutele asjaolu, et kõik tehinguid ei ole tagasivõidetavad. Tagasivõitmise mõte ei ole ajutiselt maksejõuetu isikuga mitte tehinguid sõlmida, kui see võimaldab väljuda ajutisest maksejõuetusest. Ainüksi fakt, et võlgnik on ühte võlausaldajat eelistanud teisele, ei ole aluseks tehingu tagasi võitmiseks. Põhimõte on Riigikohtu seisukohast see, et ühest küljest ei tohi võlgnikult võtta julgust ära teha tehinguid olukorras, kus ta on ajutiselt maksejõuetu ja on tõenäoline sellest välja tulla ning teiselt küljest ei tohi tehingu teisi pooli karistada, et nad teevad tehingu võlgnikuga, kes on ajutiselt maksejõuetu, kui tehingu sisu ja olemus on tegelikult heatahtlik.

Sama seisukohta kinnitab ka Riigikohus järgnevas lahendis: *Samas ei ole pankrotiseaduse eesmärk soodustada pankrotiohus isikuga tehingute tegemisest hoidumist ning kui PankrS § 45 alusel saaks tagasi võita kõik võlad, mis on tasutud selles märgitud ajavahemikel, siis oleks pankrotiohus isiku majandustegevus halvatud.*³¹ Riigikohus on nimetatud lahendis sõnaselgelt väljendanud, et eesmärgiks ei ole hoiduda võlgnikuga tehingute tegemisest ning kõik tehingud ei saa olla tagasivõidetavad, et vältida teisel poolel kartust võlgnikuga ajutise maksejõuetuse ajal tehinguid teha. Võlgnik ei saaks ajutise maksejõuetuse ajal teha ühtegi tehingut, kui kõik tehingud oleksid sel ajal tagasivõidetavad – see ei saa olla mõte, et kui võlgnik ei saa tasuda

---

²⁹ M. Sutt, lk 647.

³⁰ M. Sutt, lk 646.

³¹ RKTko 08.04.2009 3-2-1-21-09, p 16.

kõiki võlgnevusi, siis võlgnik ei peaks tasuma ühtegi. Selliselt ei laheneks võlgniku ajutine maksejõuetus, vaid on tõenäoline, et võlgnikul tekib püsiv maksejõuetus. Seega on tagasivõitmise eesmärgiks ka säilitada vabadus võlgnikul tehinguid teha, kuid siiski seda piiratult.

Teatud juhtudel võib peale pankroti väljakuulutamist tunnistada kehtetuks tehingu, mis on tehtud enne pankroti välja kuulutamist, mis vastab pankrotiseaduses sätestatule. Siiski PankrS § 109 lg 1 sätestab, et tagasivõitmisel tunnistab kohus käesoleva seaduse §-des 110–114 sätestatud alustel kehtetuks võlgniku tehingu või muu toimingut, mis on tehtud enne pankroti väljakuulutamist ja mis kahjustab võlausaldajate huve.

Tagasivõitmise tehingu kehtetuks tunnistamiseks on vaja vastavasisulist kohtulahendit ning selle saamiseks on vaja esitada hagi – tagasivõitmine käib ainult läbi hagimenetluse. Pankrotimenetluses on vajalik pankrotihalduril esitada tagasivõitmise hagi. Pankrotihaldur peab olema veendunud, et tagasivõitmisel on tegemist tehinguga, mida saab tagasivõitmise korras vaidlustada ning vaidlustamise tulemusel on võimalik pankrotivara suurendada³².

Pankrotimenetluses on tagasivõitmine pankrotihalduri õigus mitte kohustus. Pankrotihaldur peab kalkuleerima kõiki riske, mis tagasivõitmisega kaasnevad ja võivad olla asjaolud, mis tagasivõitmise välistavad. Pankrotihalduri kaalutusotsuse tulemusel ei peaks esitama tagasivõitmise hagi näiteks juhul kui võlgniku varast ei piisaks niigi võlausaldajate nõuete rahuldamiseks või kui tagasivõidetava vara väärtus ei ole piisav hüvitamiseks tagasivõitmiseks tehtavaid kulusi³³. Pankrotimenetluses tagasivõitmise hagi esitamine on pankrotihalduri majandusliku otstarbekuse otsus. Kui tagasivõitmise eeldused on täidetud, siis see ei tähenda, et pankrotihalduril on kohustus esitada ka hagi. Sellega seondub, et haldur on oma tegutsemises iseseisev, tal on iseseisev pädevus (teatud küsimustes piiratud) ja seega ka iseseisev vastutus. Kui haldur rikub süüliselt halduri kohustusi ning sellega kaasneb kahju ja nende vahel on põhjuslik seos, siis võib haldur vastutada selle eest. Vastutus on individuaalne. Haldurit ei saa keegi kohustada esitada tagasivõitmise hagi – ei saa ei võlgnik, võlausaldaja ega kohus. Praktikast on olukordi, kus võlgnik annab pankrotihaldurile teada, et kõik võlgnevused saaks tasutud, kui tehing tagasivõidetaks. Samuti on olukordi, kus ka võlausaldajate üldkoosoleku otsusega kinnitatakse, et haldur peab esitama hagi või ka kohus on maininud, et tuleb tagasivõita. Ühelgi otsusel ei ole halduri jaoks siduvat tähendust. Haldur on vaba oma

---

³² M. Sutt, lk 647.

³³ M. Sutt, lk 647.

otsustuses tagasivõitmise hagi esitada. See ei tähenda, et kui on tavapärase tagasivõitmise olukord, kus hagi on põhjendatud ja võimalik, siis haldur ei võiks vastutada hagi esitamata jätmise eest. Kõik sõltub konkreetsest olukorrast, kus on hinnatud kõiki elemente ja komponente. Pankrotihaldur saab esitada hagi või võib ta anda volituse esitada hagi. Kui ei ole mõistlikku kaalutlust mitte esitada hagi, siis tuleb tagasivõitmise hagi esitada. Tagasivõitmise hagi on mõistlik esitada, kui on võimalik suurendada pankrotivara väljamakseid või vara, ning seal juures on halduri otsus, kas hagi esitada või mitte.

Eesti pankrotiseaduse alusel saab välja tuua tagasivõitmise kaks eesmärki, millest üheks on kindlustada võlausaldajaid võlgniku pahatahtlike tehingute vastu, mis vähendavad pankrotivara, ning teiseks eesmärgiks on tagada pankrotimenetluse põhiprintsiibi täitmine. Põhiprintsiibi all saab mõista kõigi võlausaldajate õigust oma nõuete rahuldamisel võrdsele kohtlemisele, arvesse võttes nende nõuete suurust ja rahuldamisjärku³⁴.

Eesmärgid tulenevad sellest, et ühiskonnas on soov tagada, et konkreetne isik, kes teeb tehingu, millega vähendab pankrotivara, tema enam seda ei teeks tulevikus. Ühiskonnas tervikuna püüeldakse selle poole, et kui teised näevad, et selliseid tehinguid saab tagasi pöörata, et siis ennetada, et nad juba eos ei hakkaks tegema selliseid tehinguid, mida saab tagasi pöörata. Kokkuvõttes on täitemenetluse eesmärk kindlustada võlausaldajat võlgniku pankroti tehingute vastu ja tagada läbi selle võrdse kohtlemise põhimõtte täitmine.

Euroopa kohtu lahendite põhjal on tagasivõitmisel ainult üks eesmärk – vara suurendamine. Võlgniku vara vähenemine kujutab endast ohtu pankrotivõlausaldajate nõuete rahuldamisele³⁵. Kuivõrd Eestis on tagasivõitmine lubatud nii pankrotimenetluses kui ka täitemenetluses, siis saab eristada eesmärki sõltuvalt menetluse sisust. Pankrotimenetluses on eesmärk pankrotivara suurendada. Täitemenetluses on eesmärk saada vahendid, mille arvelt võlausaldajale välja maksta. Seega sisuliselt on küll mõte sama – suurendada võlgniku vara.

Tagasivõitmisel tunnistab kohus kehtetuks tehingu PankrS § 109 eelduste täitmisel ning § 110 jj alusel. Seadusandja mõte on olnud tagasivõitmise regulatsiooni võimaldamisega anda vahendid pankrotivara suurendamiseks, kui selleks on alust. See tuleneb ka PankrS § 109 sätestatud eeldusest, et võlausaldajate huvisid ei tohi kahjustada. Kui pankrotimenetluses või

---

³⁴ M.Sutt, lk 645.

³⁵ U. Foerste, lk 118.

ka täitemenetluses esitatakse tagasivõitmiseks hagi, siis mõte on saada menetlusse rohkem rahalisi vahendeid.

Kui tagasivõitmise alused annaksid võimaluse esitada tagasivõitmise hagi isegi kui vara ei suurene, siis tegemist on konfliktiga. Näiteks olukorras, kus võlgnik on 01.03.2022 müünud 500 000 euro väärtusega kinnistu 250 000 euroga. Siis hinnates võlausaldajate huvisid, tuleb teha kindlaks, et tagasivõitmisel enam nende huvid ei oleks kahjustatud. Võlgniku pankrot kuulutatakse üldjuhul välja tunduvalt hiljem peale tehingu tegemist ning tagasivõitmine toimub peale pankroti väljakuulutamist, mistõttu võib tagasivõitmise hetkel olla sama kinnistu väärtus hoopis 100 000 eurot. Sellisel juhul oleks tagasivõitmisel tegemist kahjuliku tehinguga. Seega pankrotivara suurendamine on tagasivõitmisel märgilise tähtsusega.

Formaalsetele alustele tuginevalt on võimalik tehing tagasi võita, kuid tehingu tagasivõitmine ei ole kasulik pankrotivara suurendamise aspektist ehk praktikas ei pruugi olla tegemist kasuliku tehinguga. Näiteks olukorras, kus võidetakse tagasi tagatist. Tagatise tagasivõitmisel ei suurene pankrotivara kui selline, vaid kujundatakse ümber vara vormi. Kui on tagatisega kinnistu, siis makstakse välja eelisjärgus pandipidajale ning seejärel teistele võlausaldajatele. Pankrotivara summa summaarum ei suurene, vaid väljamakse suurus suureneb. Kui tagatist ei ole, siis tehakse väljamaksed kõigile vastavalt jaotisele.

Samamoodi võib tagasi võita põhjendamatuid väljamakseid, leppetrahve sisaldavaid lepinguid, põhjendamatuid intressikohustusi ja viivisekohustusi – sellisel juhul vara ei suurene, vaid kohustused langevad ära. See näitab, mis on pankrotimenetluse ja täitemenetluse erinevus. Pankrotimenetluses on vara mõiste PankrS §-s 108, täitemenetluses TsÜS § 68 järgi. PankrS §-s 108 on vara ainult aktiva, kuid TsÜS-is on käsitletud nii kohustusi kui ka vara.

Tagasivõitmine on õigustatud ka olukorras, kus minnakse tagasi võitma ilma vara suurendamiseta, vaid sisemiste suhete ümberkujundamiseks. Sisemiste suhete ümberkujundamine ei ole keelatud, kuid on põhjendatud, kui nende sisemiste suhete ümberkujundamisel väljamaksed muutuvad. Kui keegi pooltest saab selle tulemusel rohkem, siis on tagasivõitmine õigustatud. Näiteks kui võlgnikul on kinnistu, mille väärtus on 1 miljon ning 4 võlausaldajat. Kui kinnistul on hüpoteek, siis kinnistu müümisel 1 miljoniga, saab väljamakse ainult pandipidaja. Kui hüpoteek tagasivõita, siis jaguneb summa kõigi võlausaldajate vahel proportsionaalselt. Seega tagasivõitmine on kindlasti õigustatud ka olukorras, kus pankrotivara ei suurene, kuid sellisel juhul on teised alused, mida tuleb järgida.

Nii pankrotimenetluse kui ka täitemenetluse mõte on, et kui suureneb vara, siis keegi saab suuremad väljamaksed. Sellest tulenevalt, kui tagasivõitmisel väljamaksed vähenevad, siis ei vasta tagasivõitmine oma eesmärkidele. Täitemenetlus erineb pankrotimenetluse eesmärkide poolest selles osas, et täitemenetluse hinnatakse, kas sissenõudja huvid saavad kahjustatud, mitte kas üldisena saavad kõikide võlausaldajate huvid kahjustatud.

Tagasivõitmisel on obligatoorsed eeldused ilma milleta tagasi võita ei saa. Nendest eeldustest peavad kindlasti esinema: kehtiv tehing, ajaline vastavus, võlausaldajate huvide kahjustamine. Iga tagasivõitmise aluse puhul ei pea olema nii võlausaldaja või ka võlgniku teadlikkust või tahtlikkust, kuid sellised eeldused võivad teatud alustes esineda.

Tagasivõidetav tehing peab olema kehtiv, kuivõrd tagasivõitmise korras on võimalik kehtetuks tunnistada üksnes kehtivat tehingut. Praktikas on probleem, et minnakse tagasi võitma ka tehinguid, mis on tühised või tühistatud tehingud. Ka Riigikohus on seisukohal, et tagasivõidetavaid tehinguid ei saa samastada tühiste tehingutega.

Tagasivõidetavad tehingud on iseenesest kehtivad, kuid neid saab võlausaldajate huvide kahjustamiste vältimiseks kindlate aluste esinemisel kehtetuks tunnistada.³⁶ Samas tuleb silmas pidada, et tagasivõidetavad tehingud on kuni kehtetuks tunnistamise kohta tehtud kohtulahendi jõustumiseni kehtivad³⁷. Kui tehingut tagasi võidetakse, siis me tunnistame tehingu kehtetuks, aga õiguslikud tagajärjed, mis on tekkinud enne selle tehingu kehtetuks tunnistamist, jäävad kehtima.

Kui tagasi võitmine tunnistab tehingu kehtetuks algusest peale (seda tehingut pole justkui olnud), siis tekib küsimus, mis saab nendest tagajärgedest, mis tekkisid selle tehingu alusel – kas *de facto de iure* tühised või nad jäävad kehtima. Sellises olukorras kohaldub pankrotimenetluse eelsete õiguste austamise põhimõte. Näiteks kui võlgnik müüb 500 000 eurose vääрусega kinnisasja enne pankroti väljakuulutamist 250 000 euroga ning kinnistu uus omanik koormab kinnistu hüpoteegiga või üürib välja, siis üldine põhimõte on see, et need hilisemad tagajärjed jäävad kehtima. Kui kinnistu võidetakse tagasi ning see on koormatud näiteks hüpoteegiga, siis hüpoteek jääb kehtima. Ehk kui kinnistu tuleb pankrotihalduri või kohtutäituri võimu alla, siis ainuüksi see ei mõjuta hüpoteegi kehtivust.

---

³⁶ RKTko 06.12.2023, 2-20-5103/97 p 12.

³⁷ RKTko 06.12.2023, 2-20-5103 p 13.2.

Riigikohus on sedastanud, et tagasivõidetavad tehingud on kuni kehtetuks tunnistamise kohta tehtud kohtulahendi jõustumiseni kehtivad³⁸. Hõljuv aeg, kuni ei ole teada, kas võidetakse tagasi või mitte, on tehingud kehtivad. Tagasi saab võita ainult kehtivaid tehinguid.

Saksa õiguse kohaselt on vaidlustatavad ainult need tehingud, mis on tehtud enne pankrotimenetluse algatamist ning mis kahjustavad pankrotivõlausaldajaid (InsO § 129 lg 1). Samas Eesti õiguse kohaselt on vaidlustatavad ainult tehingud pankroti välja kuulutamisest. Probleemsed on ajutiste pankrotihaldurite toimingud. Ka need tehakse enne pankrotimenetluse algatamist. InsO § 129 lg 1 sõnastuse kohaselt on nimetatud toimingud hõlmatud ning hiljem määratud pankrotihaldur võib need vaidlustada, isegi kui ta ise oli ajutine pankrotihaldur.³⁹

PankrS § 110-114 on kirjas igal konkreetsel alusel tagasivõitmise ajaline kriteerium, mille jooksul võib tagasivõitmise hagi esitada. Nendest järeldub, et mida kaugemalt ajas tagasi minna (mida varasemat tehingut tagasi võita), seda suurem peab olema riivete intensiivsus. Kui minna tagasi võitma tehingut, mis on tehtud 5 aastat tagasi, siis peab olema teadlik kahjustamine ehk võlgnik kahjustab teadlikult ning teine pool teadis või pidi teadma. Seega hilisemate tehingute tagasi võitmisel tuleb mängu teadlikkus ja tahtlikkus.

Mida kaugemale ajas minna, seda suurem peab olema õiguste riive. Samuti seda põhjendatum peab olema õiguste riive, miks me seda teeme. Tagasivõitmisel on tegemist kehtiva tehinguga ning kui minna teise poole vastu, kes on heatahtlikult teinud tehingu, siis peab olema põhjendatud ja peab olema õigustus.

Täitemenetluses sõltub tagasivõitmise aeg hagi esitamisest ning täitemenetluse ajast (hagi võib esitada juba varem). Kui täitemenetlus algatatakse, siis on tagasivõitmise hagi esitamine põhjendatud. Kui täitemenetlust ei algatata, siis langeb hõljuvalt kehtiv tingimus ära ja hagi jäetakse läbi vaatamata.

Tagasivõitmise regulatsiooni eesmärk ei ole võlausaldajate ebavõrdse kohtlemise välistamine enne pankrotimenetlust. Võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte kehtib pankrotimenetluses ega laiene pankrotimenetluse alustamise eelsele ajale, mil võlgnik saab tulenevalt lepinguvabaduse põhimõttest ise valida, kellega ta tehinguid teeb ja mis järjekorras ta oma kohustusi täidab. Üksnes juhul, kui võlgniku tehingutel või toimingutel on ka pärast

---

³⁸ RKTkp 06.12.2023, 2-20-5103 p 13.2.

³⁹U. Foreste, lk 120.

pankrotimenetluse alustamist võlausaldajate huvidele negatiivne mõju, saab need tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada.⁴⁰

Võlausaldaja huvide kahjustamise üldmõiste on sätestatud PankrS § 109 lg-s 1, mis sisustab, milles võib huvide kahjustamine seisneda. Lisaks on iga järgneva erialuse juures välja toodud, kuidas praktikas võlausaldajate huvide kahjustumine väljendub ning kohaldub. Võlausaldajate huvide kahjustamise osas on ka Riigikohus seisukohal, et see on tagasivõitmise kontekstis obligatoorne eeldus ilma milleta ei saa tagasi võita.

1.3. Tagasivõitmise üldised alused ja erialused

PankrS § 109 lg 1 märgib, et tagasivõitmine tunnistatakse kehtetuks ühel § 110-114 sätestatud alusel. PankrS §-des 110-114 on sätestatud tehingu tagasivõitmise alustena tehingu tagasivõitmise üldalusel § 110 järgi, kinkelepingu tagasivõitmine § 111 järgi, ühisvara jagamise tagasivõitmine § 112 järgi, rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine § 113 ning tagatise andmise tagasivõitmine § 114. PankrS § 110 on üldnormiks tehingute tagasivõitmisel⁴¹.

Tagasivõitmise kohaldumiseks on vajalik kontrollida PankrS § 109 sätestatud üldiste eelduste olemasolu.⁴² Lisaks ühest PankrS §-des 110-114 sätestatud alusest, mis kohaldub vastavalt asjaoludele, peavad olema tagasivõitmise hagi rahuldamiseks täidetud ka üldised tagasivõitmise eeldused. Seega tagasivõitmine on võimalik kui üldised eeldused ja vähemalt üks erialustest kohaldub⁴³. Üldisteks eeldusteks on tehingu või muu toimingute tegemine võlgniku poolt, tehingu toimumine enne pankroti väljakuulutamist ja võlausaldaja huvide kahjustamine, mis peavad olema kohalduva asjaoluna kindlaks tehtud. Seega pankrotivõlausaldajate huvide kahjustumine on tehingu tagasivõitmise üldine eeldus.

Tagasivõitmine on võimalik Eestis ainult juhul kui tehingu või toimingute tegemine on teinud võlgnik ise. Sellele tulemusele on jõudnud ka Riigikohus, mille lahendi kohaselt tasaarveldused ei ole võlgniku tehingud ega toimingud, mida ta oleks saanud mõjutada, ja seega ei ole tagasivõitmise aluseks.⁴⁴

---

⁴⁰ RKTko 24.05.2017, 3-2-1-50-17, p 11.

⁴¹ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 15; RKTko 19.12.2007, 3-2-1-115-07, p 17.

⁴² TlnRnK 26.03.2012, 2-10-3071, p 9.

⁴³ R. Bork, M.Veder. Harmonisation of Transactions Avoidance Laws, lk 346.

⁴⁴ R. Bork, lk 347.

Teiseks, PankrS § 110 lg 1 p 1 järgi tagasivõitmiseks tehtav tehing peab olema tehtud ajutise halduri või usaldusisiku nimetamisest kuni enne pankroti väljakuulutamist. Tehing, mis on tehtud peale pankroti väljakuulutamist ei ole PankrS § 109 lg 1 kohaselt tagasivõidetav.

Kui võlausaldaja huvide kahjustamine kui üldine eeldus ei ole täidetud, siis ei ole vajalik ka erialuste täidetavuse kontroll. Riigikohus on seda kinnitanud ja selgitanud, et tulenevalt PankrS § 109 lg 1 on ka PankrS § 113 puhul rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmise eelduseks võlausaldajate huvide kahjustamine⁴⁵.

Tagasivõitmise hagi esitaja peab analüüsima, kas on võimalik tehingut või toimingut minna tagasi võitma mõnel erialusel (PankrS § 111- § 114) ning seejärel kui erialusel ei ole võimalik tagasi võita, siis kas on võimalik üldalusel (PankrS § 110). Täitemenetluse osas tuleb järgida, et kui TMS-is ei ole tehingu tagasivõitmise osas lahendust, siis tuleb lähtuda PankrS. Täitemenetluses ei ole võimalik TMS alusel sooritust tagasi võita. Kui täitemenetluses on vajalik sooritust tagasi võita, siis tuleb lähtuda PankrS §-st 113.

Eestit eristab paljudest teistest riikidest see, et tagasivõitmise aluseks on olemas üldalus, mille kohaselt on võimalik tagasi võita ka kuni 5 aasta taguseid tehinguid. Teistes maades üldjuhul tuginetakse erinormidele, mille puhul võib ka tagasivõita 5 aasta taguseid tehinguid, kuid tegemist on erinormi sättega, mis on spetsiifiline. Üldnorm võiks olla üldjuhul erand, aga Eestis ei ole.

PankrS § 110 lg 1 on sätestatud väga üldiste eeldustega: kehtetuks võib tunnistada tehingu p 1 ajutise halduri nimetamisest kuni pankroti väljakuulutamiseni, p 2 ühe aasta jooksul enne väljakuulutamist, p 3 kolm aasta taguse tehingu, kui oli võlgnikul oli kahjustamise teadlikkus ja tahtlikkus, p 4 viis aastat kui tehing tehti lähikondsega ning võlgnik oli kahjustamisest teadlik ja see oli tahtlik.

Üldnormi alusel on võimalik tagasivõita tehinguid, mis ei vasta ühelegi erinormile. Üldnormi alusel on võimalik tagasi võita ainult tehinguid, mitte toiminguid ega sooritusi. Seega kui sooritust ei ole võimalik tagasivõita PankrS § 113 alusel, siis ei ole võimalik seda tagasi võita ka PankrS § 110 alusel. Praktikas on olnud probleeme, et PankrS § 113 sätestab tagasivõitmiseks lühemad tähtajad, kui üldnorm ning soorituse tagasivõitmiseks pikema aja jooksul on proovitud üldnormi alusel seda teha.

---

⁴⁵ RKKKo 28.10.2011, 3-1-1-49-11, p 34.

Täitemenetluses on üldnormi TMS § 188 lg 1 järgi rohkem eeldusi kui pankrotimenetluses, kuivõrd on kõigil tagasivõidetavatel tehingutel vajalik lõikes 1 sätestatud eeldused täita sõltumata tehingu tegemise ajast. Täitemenetluses võib üldnormi järgi tagasi võita tehinguid, mis on tehtud kolme aasta jooksul enne tagasivõitmise hagi esitamist. Riigikohtu seisukoha järgi võib tagasivõitmise hagi esitada ka enne täitemenetluse algatamist ning enne täitedokumendi saamist⁴⁶.

Kui mõne erinormi alusel ei ole võimalik tehingut või toimingut tagasi võita, siis ainuüksi tähtaegade pikendamise kaalutlusel ei ole alust pöörduda tagasivõitmiseks üldnormi alusel. Vastasel juhul muutuksid erinormis toodud tähtajad sisutühjaks.⁴⁷ Üldnormi alusel on võimalik tagasivõita, kui erinorm ei kohalduks muudel kaalutlustel ehk ei ole täidetud eeldused, mis ei puuduta tähtaega. Erinormides on tagasivõitmise tähtaja üldiselt lühemad. Näiteks PankrS § 114 on objektiivsed alused kitsamad, kui üldnormis.

PankrS § 110 lg 1 p 2 kohaselt tunnistab kohus kehtetuks tehingu, mis oli tehtud ühe aasta jooksul enne ajutise halduri või usaldusisiku nimetamist, kui teine pool teadis või pidi teadma, et tehinguga kahjustatakse võlausaldajate huve. PankrS § 110 lg 2 kohaselt kui tehing on tehtud kuue kuu jooksul enne ajutise halduri nimetamist, siis eeldatakse, et tehingu teine pool teadis, et võlgnik kahjustab tehinguga võlausaldajate huve. Kahe sätte koostoimes saab järeldada, et kui on ajutise halduri nimetamisest kuus kuud kuni üks aasta, siis ei eeldata, et teine pool teadis võlausaldajate huvide kahjustamisest. Üks aasta kuni kuus kuud ajutise halduri nimetamiseni peab pankrotihaldur tõendama, et teise poole teadlikkusest võlausaldaja huvide kahjustamisest. Kuus kuud kuni ajutise halduri nimetamiseni peab tõendama tehingu teine pool huvide kahjustamise teadlikkuse asjaolusid.

Riigikohus on öelnud, et PankrS § 110 lg 2 saab kohaldada üksnes juhul, kui võlausaldajate huvide kahjustamine on hageja väidetud asjaoluna kindlaks teinud⁴⁸. Seega lõige 2 ei anna alust, et võlausaldajate huvimid on kahjustatud. Võlausaldajate huvide kahjustamise peab kindlaks tegema läbi tõendamise. Pankrotihaldur või sissenõudja, kes on tagasivõitmise hagi esitanud, peab tõendama, et võlausaldajate huvimid on kahjustatud. Selle järel hakatakse analüüsima, kas teine pool teadis või pidi teadma. Kui ei ole võlausaldajate huvide kahjustamist, siis ei ole ka asjaolusid, millest teine pool oli teadlik või pidi teadlik olema.

---

⁴⁶ RKTkm 28.12.2022 2-21-3244/37 p 14.1.3

⁴⁷ RKTko 15.01.2014, 3-2-1-149-13, p 37.

⁴⁸ RKTko 30.04.2013, 3-2-1-43-13.

Seega kui tehing on tehtud kuue kuu jooksul enne ajutise halduri nimetamist, siis peab tagasivõitmise hagi esitaja kindlaks tegema võlausaldajate huvide kahjustamise. Kui on kindlaks tehtud, et võlausaldajate huvid on kahjustunud, siis seejärel tehakse kindlaks teise poole teadlikkus sellest. Kui tehing on tehtud kuni kuus kuud ajutise halduri nimetamisest, siis eeldatakse, et teine pool teadis või pidi teadma (võimalik ümber lükata). Kui tehing on tehtud üks aasta kuni kuus kuud enne ajutise halduri nimetamist, siis tõendab võlausaldajate huvide kahjustamist pankrotihaldur.

PankrS §-des 110-114 on sätestatud tehingu tagasivõitmise mitmeid erinevaid aluseid. Üheks neist on tehingu tagasivõtmine üldalusel § 110 järgi. Kehtivat tehingut võib ka tagasi võita enne nõude tunnustamist. Kui võidetakse tagasi asjaolusid, mis on nõude tunnustamise aluseks, siis see nõue kunagi tunnustatud ei saa. Kui nõue on tunnustatud, siis see ei tähenda, et tunnustatud nõuet ei saa tagasi võita. Riigikohus on öelnud, et nõude tunnustamine ei takista nõude aluseks olema tehingu tagasivõitmist sõltumata sellest, kas nõue tunnustatud nõuete kaitsmise koosolekul vastuväideteta või mitte⁴⁹. Kui nõue on tunnustatud, siis nõue on pankrotimenetluses kehtiv ja olemas. Näiteks kui võlausaldaja esitab võlgniku vastu nõude 100 000 eurot, mille võlgnik on tegelikult tasunud, siis materiaalõiguslikult seda nõuet ei ole, kuid kui pankrotimenetluses keegi ei esita vastuväidet, siis nõue saab tunnustatud. Seega on tegemist kehtiva nõudega pankrotimenetluses, kuigi seda ei ole enam olemas.

Ainsad viisid tunnustatud nõude osas see mittetunnustatuks saada on võimalik läbi PankrS § 106 (tunnustatud nõue uuesti läbivaatamine) või tagasivõtmine. Siinjuures on asjakohane uuesti välja tuua, et tagasivõtmine on kehtiva olukorra ümbermuutmine. Kui nõue on tunnustatud, see ei tähenda, et seda ei ole võimalik tagasi võita, kui nõue vastab tagasivõitmise eeldustele.

PankrS § 111 järgi on võimalik erialusena tagasi võita kinkelepingut. Objektiivsetel tunnustel on kinkeleping üldreeglina leping, millega üks pool saab midagi ja teine midagi vastu ei pea andma (peab vastu võtma). Siiski on võimalik ka PankrS § 111 lg 3 järgi kinkeks lugeda ka kinke iseloomuga tehingut ehk isegi kui tehingul on osaliselt kinke iseloom. Kinketehingud tulevad tihtipeale pankroti korral arutamisele, aga tavaliselt mitte selged ja formaalsed kinkelepingud, vaid peamiselt tehingud, millel on osaliselt kinke iseloom⁵⁰. Samas kui tehingul

---

⁴⁹ RKTkm 22.02.2017 3-2-1-157-16 p 13

⁵⁰ J. Perem. Tagasivõtmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. – *Juridica*, 1995/VII, lk 297.

on osaliselt kinke iseloom ning see on tagasivõidetav, siis ei ole tehing kehtiv kogu ulatuses, mitte ainult osaliselt kinke osas.

Kinkeleping on mitmepoolne tehing TsÜS § 67 lg 2 ls 3 kohaselt, kuivõrd mitmepoolse tehingu puhul on vajalik kahe või enama isiku tahteavaldus. Seetõttu reguleerib PankrS § 111 mitmepoolse tehingu, mitte ühepoolse tehingu tagasivõitmist.⁵¹

Riigikohus on sedastanud, et tehingul on kinke iseloom kui soorituse ja vastusoorituse väärtused erinevad suurusjärgu võrra⁵². Matemaatiliselt on suurusjärk 10 kordne vahe. Näiteks kui müüakse 100 000 eurose väärtusega kinnistu 10 000 euroga. Ilmselt tekitab see vaidluskohti sõltuvalt sellest, kummal poolel tehingust olla. Objektiivselt on keeruline hinnata, kas tegemist on kinkega või müügitehinguga. Kuivõrd tegemist on alla turutingimuste sõlmitud tehinguga ning vahe on 10 kordne, siis võiks olla tegemist kinkega. Samas müügitehing ei pea olema turutingimustel tehtud tehing.

Riigikohus on märkinud, et juhul kui ese on väärtusetu, siis ei saa selle loovutamise tehingul olla kinke iseloomu⁵³. Seega kui ese on väärtusetu, siis ei ole tähtsust, mis hinnaga on ese üleantud. Eelkõige asjakohane olukorras, kus on eseme väärtust raske määratleda. Näiteks kunst, tõukoerad, hobused. Spetsiifilised esemed, millel on spetsiifiline turg, on väärtust raske määratleda, kuivõrd mõni isik võib tasuda 10 korda rohkem kui teine isik. Asja väärtus on selle müügihind.

Nii täitemenetluses kui pankrotimenetluses tuleb ühisvara tagasivõitmisel ühisvara ära jagada⁵⁴. Ühisvara esemetele ei saa sissenõuet pöörata täitemenetluses ilma ühisvara jagamata. Ühisvara jagamise puhul on tagasivõitmise hagi käsutustehingu tagasivõitmine⁵⁵.

Kui ühisvara on jagatud, siis on kindel, millised esemed on võlgnikust abikaasa omad ning mille osas saab sissenõuet pöörata. Selle juures on ka asjakohane, et ühisvara hulgas olevad esemed ei kuulu enne ühisvara jagamist võlgniku pankrotivara hulka⁵⁶. Seega kui on ühisvara, siis see ühisvara ei muutu enne pankrotivaraks, kui on uuesti ära jagatud. PankrS § 108 lg 1 kohaselt muutub kogu võlgniku vara pankrotivaraks. Sellest on erandina ühisvara, mis ei muutu kohe

---

⁵¹ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 14.

⁵² RKTko 20.06.2014, 3-2-1-41-14 p 14; RKTko 22.02.2012, 3-2-1-163-11, p 41; RKTko 05.04.2017, 3-2-1-17-17, p 14.

⁵³ RKTko 05.04.2017 3-2-1-17-17 p 14.

⁵⁴ RKTko 06.12.2023 2-20-5103 p 13.1; RKTko 28.01.2019 2-16-18537/35, p 12; RKTko 20.12.2016, 3-2-1-74-16, p 15.

⁵⁵ RKTko 07.06.2023 2-20-18256 p 11.5.

⁵⁶ RKTkm 16.04.2021, 2-20-4817/35, p 15.

pankrotivaraks, vaid peale ühisvara jagamist. Ühisvara on sisult kaasomand, kus ei ole veel ära jagatud, kellele mis täpselt kuulub. Ühisvara jagamise tagasivõitmisel ei teki alust arvata kogu tagasivõidetud jagatud ühisvara pankrotivarasse⁵⁷, vaid taastatakse endine olukord ning ühisvara jagatakse uuesti. Kõik ühisvarast, mis on uuesti jagatud, muutub võlgnikule jagatud osas võlgniku pankrotivaraks.

Tagasi võita on võimalik sellist ühisvara jagamist, kus üks abikaasa on saanud rohkem ehk jagamine on olnud ebaõiglane. Praktikas on raske hinnata, millal on üks abikaasa rohkem saanud. Igasugust ühisvara jagamist ei saa tagasi võita, vaid sellist, kus jagamine on ilmselgelt ebaõiglane. Tagasivõitmise hagi võib esitada kolme aasta jooksul, aga ühisvara jagamisel ei ole tähtaega.

Ühisvara jagamisel võib menetlust lõpetavaks kohtulahendiks olla ka kompromisskõkkulepe. Kohus on ühisvara jagamise otsuses sisalduva kompromissi ehk ühisvara jagamise kõkkuleppe tunnistanud tagasivõitmise korras kehtetuks⁵⁸. Seega ka jõustunud ühisvara jagamise kohtuotsust on võimalik tagasi võita.

Tagasivõitmise aluseks on ka rahalise tehingu tagasivõitmine. Soorituse tagasivõitmine on toiminguga tagasi võitmine PankrS § 113 järgi. PankrS § 109 lg 1 järgi võib tagasi võita nii tehinguid kui toimingud, mistõttu kohaldub ka soorituse tagasivõitmisele seal sätestatud eeldused. Siiski kuivõrd PankrS § 110 lg 1 võimaldab tagasi võita ainult tehinguid, siis ei ole võimalik sooritusi tagasi võita üldalusel. Üldreeglina võib üldalusel tagasi võita, kui erialus ei kohaldu. See põhimõte ei kohaldu aga soorituse tagasivõitmisel. Seega kui sooritust ei ole võimalik tagasi võita PankrS § 113 alusel, siis ei ole võimalik tagasi võita ka PankrS § 110 üldalusel.⁵⁹

Kuivõrd PankrS § 109 eeldused kohalduvad ka soorituse kui toiminguga tagasivõitmisele, siis on üheks eelduseks ka võlausaldajate huvide kahjustamine, isegi kui sellist eeldust ei ole käsitletud PankrS § 113 erialuse sättes⁶⁰. Sealjuures igasugust võlausaldaja eelistamist teisele ei saa veel pidada teiste võlausaldajate huvide kahjustamiseks.⁶¹

---

⁵⁷ RKTko 23.10.2006 3-2-1-77-06, p 18.

⁵⁸ RKTko 20.10.2021, 2-17-8832.

⁵⁹ RKTko 19.12.2007, 3-2-1-115-07 p 17.

⁶⁰ Varul, P. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses, lk 359.

⁶¹ RKTko 24.05.2017, 3-2-1-50-17 p 10.

PankrS § 113 on sätestatud rahalise kohustuse tagasivõitmise objektiivsed alused. Objektiivsed alused on sellised, mis ei sõltu isiku tahtest. Kui soorituse tagasivõitmisel ei oleks eelduseks võlausaldajate huvide kahjustamist, siis võiks olla soorituse tagasivõitmine objektiivne alus.

Soorituse tagasivõitmisel tuleb alati hinnata, kas on võimalik tagasi võita alustehingut. Kui sõlmitakse leping, mille aluselt tuleb täita kohustus ja kohustus täidetakse, siis on võimalik tagasi võita lepingut ehk alustehingut. Kui tehing ei ole tagasivõidetav (ei ole kahjustatud võlausaldajate huve), siis tuleb vaadata, kas on võimalik tagasi võita lepingu täitmist ehk sooritust. Pankrotihaldur peab hindama, kas/kumba on võimalik tagasi võita ning kumma tagasi võitmine on kasulikum. Kui on võimalik tagasi võita alustehingut, siis ei ole vajalik sooritust tagasi võita. Näiteks kui leping võidetakse tagasi, siis tagasivõitmise tagajärgedel tuleb lepingu alusel tagastatu tagastada. Alustehingut saab tagasi võita PankrS § 110 alusel kõigi eelduste täitmisel.

Teatud juhtudel võib sooritust tagasi võita ka kolmandalt isikult. Kolmandalt isikult on võimalik sooritust tagasi võita üksnes juhul, kui kolmas isik täitmist vastu võttes teadis või pidi teadma asjaolust, et sooritus võidakse tunnistada kehtetuks PankrS § 113 alusel, sel juhul võib võlgnik hea usu põhimõttest tulenevalt nõuda üleantu tagastamist kolmandalt isikult⁶². Näiteks kui A müüb B-le auto ja B tahab maksta A-le selle eest raha, kuid A palub maksta C-le. Kui B läheb pankrotti, siis teatud juhtudel saab tagasi võita sooritust (lepingu alusel üleantu) C-lt. A-ga sõlmitud lepingu saab tagasi võita PankrS § 110 alusel ning C-lt saab sooritust tagasi võita PankrS § 113 alusel.

Tagasivõitmise hagi rahuldamine on võimalik, kui kahjustatud on võlausaldajate tegelikke, mitte abstraktseid huve. See toob omakorda kaasa, et võlausaldajate huvide kahjustamine peab olema kindaks tehtud.⁶³

PankrS § 113 lg 1 p 2 annab kriteeriumid võlausaldaja huvide kahjustamise hindamisele. Normis on sätestatud, et huvisid on kahjustatud, kui täitmine toimus ebatavalise maksevahendiga või kohustus täideti enne täitmise tähtpäeva või ühte võlausaldajat eelistati teisele. Seda saab kasutada meetodina teistes võlausaldaja huvide kahjustamise kontekstis PankrS § 109 lg 1 alusel. Üldine arvamus on selline, et kui tekib küsimus, kas maksevahend on tavaline või ebatavaline, on otsustavaks momendiks tava ja harjumus võlgniku

---

⁶² RKTko 19.12.2007, 3-2-1-115-07.

⁶³ RKTko 10.04.2019 2-16-18953/50 p 12.

tegevusvaldkonnas, aga ka tava ja harjumus tehingu poolte vahel. Kui näiteks võlgnik maksab enne pankrotimenetluse algust oma võla sellega, et kannab võlausaldajale üle enda rahalised nõuded, siis on see tõenäoliselt ebatavaline maksevahend, kui selline maksmisviis pole varem poolte vahel kasutusel olnud. Sellisel juhul on alust arvata, et just eesseev pankrot on põhjustanud sellise omapärase maksevahendi. Arvestama peaks ka võlausaldaja käitumist – kas võlausaldaja on võlgnikule oma tahet aktiivselt peale surunud. Ühe loomuliku lähtepunktina võiks väita, et tavalised maksevahendid on sularaha, panga- ja postiülekanded ja nendega võrdsed maksevahendid. See tähendab, et pankrotihalduril on eriti tähtis lähemalt uurida, kas enne menetluse algust on kasutatud teisi (omapäraseid või ebatavalisi) maksevahendeid.⁶⁴ Nimetatud sätte juures on Riigikohus pidanud vajalikuks täpsustada, et töötasu maksmine sularahas ei ole ebatavaline maksevahend, kuid selliseks vahendiks võib olla töötasu maksmine kaubaga⁶⁵.

PankrS võimaldab tagasi võita ka tagatise PankrS § 114 alusel. Tagatise tagasivõitmisel tuleb eristada, mida tagasi võidetakse. Üldreeglina võidetakse tagasi kokkulepet, millega panti seati. Seega tuleb eristada ka tagatise tagasivõitmisel käsutus- ja kohustustehingut. Panti seadmise registrikande iseseisev tagasivõitmine ei ole põhjendatud, kuivõrd kannet saab muuta, kui tehing on tagasivõidetud.

Kui tagatis on tagasivõidetud, siis kumbki pool peab andma tagasi selle, mis ta sai. Üldreegel on, et kui tehing võidetakse tagasi ning mõlemad pooled on heausksed, siis on mõlemal poolel õigus saada tagasi see, mis nad andsid. Näiteks kui 500 000 euro väärtusega kinnistu müüdi 250 000 euroga ning tehing võideti tagasi, siis heausksuse korral muutub kinnistu võlgniku pankrotivaraks ning pankrotihaldur annab ostjale kinnistu eest tasutud raha tagasi.

Erireegel kohaldub, kui kumbki pooltest ei olnud heausklik. Pankrotimenetluses mõjutab heatahtlikkus nõude eesõigust. Kui tehingu teine pool on heatahtlik, siis saab teine pool kinnistu eest tasutud raha eesõigusnõudena enne teisi võlausaldajaid tagasi. Kui tehingu teine pool oli pahatahtlik, siis saab teine pool tasutud raha tagasi peale kõiki teisi võlausaldajaid. Täitemenetluses tasutakse nõuded, ka teise poole tasutud raha tagasisaamine, vastavalt täitemenetluse järjekorrale.

---

⁶⁴ J. Perem, lk 298.

⁶⁵ RKTko 09.05.2007, 3-2-1-43-07.

Kui tagasi võita hüpoteegi seadmise leping, siis see leping on kehtetu ja kinnistusraamatus on ebaõige kanne. Sellisel juhul on õigus hüpoteegipidajalt nõuda TsÜS § 65 (tahteavalduse asendamine) alusel kinnistusraamatu kande muutmist. Kui hüpoteegi seadmise leping on tühine, siis tuleb nõuda nõusolekut hüpoteegi kustutamiseks. Ehk põhimõte on sama, nagu tavapärase lepingu tühisuse korral. Registrikande muutmist ei ole vaja tagasivõita.

Hilisemate tehinguga kaasnevate muutuste (hüpoteegi või üürilepingu) eemaldamiseks on ka teised klassikalised õiguslikud viisid, mis ei vaja tagasivõitmise toiminguid. Näiteks hüpoteegi kustutamist saab nõuda, kui võlgnevus on tasutud või üürilepingut saab üles öelda VÕS ülesütlemise aluste järgi. Nendest põhimõtetest on ka erand – näiteks kui võlgnik on pahatahtlik, müüb kinnistu ära enne pankrotimenetluse algust oma tuttavale ning tema omakorda koormab hüpoteegiga, siis võib tagasivõitmise korras minna hüpoteeki tagasi võitma ka õigusjärglase osas. Hüpoteek on iseseisvalt tagasivõitmise aluseks PankrS § 116 või TsMS § 194 järgi. Üürilepingut saab ka tagasi võita samamoodi.

Kommertspandi ja seadusest tuleneva pandiõiguse tagasivõitmine on keeruline. Kommertspandi tekkimise aluseks on kanne äriregistris kommertspandiregistris. Kui kanne on tehtud, siis kommertspant laieneb kogu võlgniku varale teatud summas (võivad olla ka erandid). Kommertspanti on võimalik tagasivõita läbi toimingu, mitte tehingu vaidlustamise. Selleks ei pea kommertspanti kui sellist tagasi võitma, kui võrd kommertspant on registris.

Seadusliku pandiõiguse puhul ei saa tagasi võita pandiõigust kui sellist. Seaduslik pandiõigus on näiteks üürileandja pandiõigus, mis tekib olukorras, kui müüakse ära vallasvara ning vallasvara läheb uue omaniku üüripinnale. Kui uus omanik jääb üürileandjale võlgu, siis üürileandja saab kasutada pandiõigust ning sellisel juhul on vara koormatud üürileandja pandiõigusega, mis on võrdne kõigi tavaliste pandiõigustega. Tagasi saab võita toiminguid, mille alusel pant tekkis.

1.4. Tagasivõitmist õigustavad põhimõtted

Pankrotimenetluses viib pankrotihaldur läbi toiminguid, mille eesmärgiks on ka uurida, kas enne pankrotimenetluse algatamist on võlgnik teinud tehinguid, mis on tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistatavad. Maksejõuetuse kõige tähelepanuväärsem, aga ka ebatavalisem tagasivõitmise tunnus on see, et on võimalik kehtetuks tunnistada tehinguid, mis olid nende tehingute tegemise ajal kehtivad ning ei olnud asjaomase jurisdiktsiooni üldise õiguse kohaselt

vaidlustatavad.⁶⁶ Pankrotimenetlusel on mitmeid printsiipe⁶⁷. Rahvusvahelisest eraõigusest tuleneb põhimõtteid, mis omavad erilist tähendust eelkõige tagasivõitmisel.

Maksejõuetuse tagasivõitmisele on põhimõtted kohaldunud juba Rooma õiguse ajast, mil oli neli erinevat õiguslikku protsessi, mis võimaldasid vara tagasi võita. *Actio pauliana* põhimõte on üks senini nendest kasutusel olevatest printsiipidest.⁶⁸ *Actio pauliana* printsiibil on keskne tähtsus tagasivõitmise õpetuses ning võib ka öelda, et sellest printsiibist tuleneb kogu nimetatud õpetus. Põhimõtte kohaselt seaduslikku tehingut saab tühistada, kui võlgnik teadlikult kahjustas võlausaldajate huve ja tehingu teine pool oli sellest teadlik.⁶⁹ Kui võlgnik on viinud pankrotivarast välja viinud vahendeid, mis võivad kuuluda võlausaldajatele väljamaksmisele, siis on teatud juhtudel õigustatud selle vara tagasi pööramine.

Tagasivõitmise kohaldumisel kehtib *numerus clausus*-e printsiip. Tegemist on tagasivõitmise aluste ammendatavuse põhimõttega, mille kohaselt on tagasivõitmise aluseid ainult nii palju, kui neid on seaduses ette nähtud⁷⁰. Teisisõnu tähendab *numerus clausus*, et kõike tagasivõitmist puudutavat ei tohi tõlgendada laiendavalt, vaid ainult kitsendavalt. Ainult need õigused on lubatud, mis on otse seaduses lubatud. Pankrotiõiguses tagasivõitmist puudutavaid sätteid tuleb tõlgendada kitsendavalt. Sama kehtib ka täitemenetluses kuivõrd TMS viitab pankrotiseadusele.

Nimetatud printsiip on vajalik eelkõige kahest aspektist. Esiteks sekkutakse tagasivõitmisega oluliselt normaalsest tsiviilõiguslikesse suhetesse ning seatakse ohtu kolmandate heausksete isikute õigused. Õiguspärane ootus ja õigussuhete stabiilsus on iseseisvad väärtused, mis on õigussüsteemi funktsioneerimiseks äärmiselt olulised. Teiseks peab pankrotimenetlus tagama ka võlgniku kaitse. Tavapäraseks ei saa olla olukord, kus võlgniku mistahes tehing võib olla tagantjärele kehtetuks tunnistatav. Sellisel juhul piiratakse võlgniku otsustamis- ja tegutsemisõigust enne pankrotimenetlust ning piiraks seega võlgnikul tegevuse jätkamise võimalusi.⁷¹

---

⁶⁶ A. Keay. The Harmonization of the Avoidance Rules in European Union Insolvencies. – International and Comparative Law Quarterly, 2017, Volume 66, Issue 1, lk 83

⁶⁷ R. Bork. – Principles of Cross-Border Insolvency Law. Intersentia 2017.

⁶⁸ A. Keay, lk 82-83.

⁶⁹ J. Perem. lk 296.

⁷⁰ M. Sutt, lk 646; P. Pärna, V. Kõve. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Õigusteabe AS Juura. 1996, lk 17.

⁷¹ M. Sutt, lk 646.

Tähtsamaks printsibiiks siseriiklikult on tasakaalu põhimõte, mis on pankrotimenetluse eelsete õiguste austamise põhimõte. Eestis võib nii pankrotimenetluses kui ka täitemenetluses teatud õigusi piirata, mis enne pankrotimenetlust kehtivad.

Pankrotimenetluses on oluline ka kollektiivsuse põhimõte, mis annab õigustuse tagasivõitmiseks. Kuivõrd tagasivõitmise sisu on kehtiva tehingu kehtetuks tunnistamine, siis julgustus sellist tehingut tagasi pöörata tuleneb just kollektiivsuse põhimõttest. Seega kollektiivsuse põhimõte annab julgustuse tehingut tagasi võita. Pankrotimenetluses kui kollektiivses menetluses annavad kollektiivsed huvid õigustuse kehtivate tehingute tagasi pööramiseks.

Õigustuse tagasivõitmiseks annab ka võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte (*par est condicio omnium creditorum*). Pankrotis tunnustatud põhimõte, et kõiki võlausaldajaid tuleb kohelda võrdsetel alustel võrdselt. Kui võlausaldajate haardest on viidud võlgniku vara välja, siis see õigustab selle vara tagasi toomist, kui see olukord vastab teatud tagasivõitmise tingimustele.

Kui kollektiivsuse ja võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte annavad õigustuse, et võime muuta enne pankroti välja kuulutamist kehtivaid õigusi ja neid piirata, siis see peab olema tasakaalus. Tasakaalu annab võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte, mis võimaldab õigusi piirata, aga ainult sellises ulatuses, et see on põhjalik, põhjendatud ja vajalik selle eesmärgi täitmiseks. Sellest tulenevalt jõuame tagasivõitmise eesmärgini. Tagasivõitmise eesmärk on pankrotivara suurendada. Võime minna kehtiva tehingu kallale, selle kehtetuks tunnistada, tagasi pöörata, aga sellel peab olema mõte, miks me seda teeme. Seega võrdse kohtlemise põhimõte on seotud tagasivõitmise eesmärkidega.

Pari passu põhimõtte kohaselt koheldakse samas rahuldamisjärgus asetsevaid võlausaldajaid võrdselt ning väljamakseid tehakse nende nõudega vastavale osale võlgniku varast⁷². Väheste riikide õigusaktides on sätestatud tasaarvestuse võimalus maksejõuetusmenetluses, kuivõrd *pari passu* põhimõtte olemasolu tõttu läheb tasaarvestuse lubatavus sellega vastuollu. Kui tasaarvestus on siiski lubatud, siis kohus peab seda võimaldama ning sellega arvestama, isegi kui *pari passu* kui aluspõhimõtte järgi ei ole see pankrotimenetluse põhimõtetega kooskõlas⁷³. Tasaarvestuse käigus rahuldatakse enne teisi nõudeid selle võlausaldaja nõue, kellele on

---

⁷² Legislative Guide on Insolvency Law. – UNCITRAL 2005, lk 6.

⁷³ Legislative Guide on Insolvency Law, lk 261.

võlgniku vastu samuti nõue. Sellisel juhul ei ole samas järgus asetsevad nõudeid koheldud võrdsetel alustel ning samas järgus olevate nõuete võlausaldajaid ei kohelda täielikult võrdselt. Tasaarvestatava nõudega võlausaldaja nõue saab enne teisi võlausaldajaid rahuldatud. Samuti on *pari passuga* vastuolus osad teise järgu nõuded, mis on eelistatud seisundis. Pandiga tagatud nõuded kui eesõigusnõuded rahuldatakse esimeses järgus – selles osas ei ole probleemi. Siiski on teise järgu nõuetes ka majanduslikult ja poliitiliselt eelistatud nõuded, näiteks elatisnõuded ja maksunõuded jne, mistõttu ei kohelda kõiki samas järgus olevate nõuetega võlausaldajaid võrdselt. Sellisel juhul on teiste samas järgus olevate nõuete rahuldamise hetkeks võlgniku vara väärtust juba vähendatud⁷⁴. Riigikohus on Eestis siiski asunud seisukohale, et maksunõuded ei ole eelistatud teiste nõuete ees, mis on ka *pari passu* põhimõttega kooskõlas.

---

⁷⁴ Legislative Guide of Insolvency Law, lk 270.

2. VÕLAUSALDAJA HUVIDE KAHJUSTAMINE KUI ÜLDINE EELDUS TAGASIVÕITMISEL PANKROTIMENETLUSES

2.1. Võlausaldaja huvide kahjustamise tuvastamise ajahetk

Eelnevalt analüüsis töö autor pankrotimenetluse ja tagasivõitmise eesmärke ning seadusest tulenevaid eeldusi. Järelduste kohaselt on tagasivõitmise erialuste kohaldumise eelduseks eelkõige võlausaldaja huvide kahjustamine kui üldine eeldus PankrS § 109 lg-st 1 tulenevalt. Ka jõustunud kohtulahendite alusel tagasivõõtmine toimub läbi PankrS-s sätestatud üldaluse ja erialuste. Seega on igaljuhul võlausaldajate huvid kaasatud tagasivõitmise protsessi, hoolimata sellest, millisel alusel tagasivõõtmine toimub. Käesolevas peatükis käsitlebki töö autor võlausaldajate huvide kahjustamist ja selle kohaldumist. Sealjuures, millal on tagasivõitmisel võlausaldajate huvid kahjustatud – kas huvid kahjustamist tuleb analüüsida tagasivõidetava tehingu tegemise või tagasivõitmise hagi esitamise seisuga.

Teoreetiliselt on võimalik võlausaldaja huvisid kahjustada kahel viisil – võlausaldajate üldsuse kahjustamine ehk kõigi võlausaldajate kahjustamine, mille puhul läheb vara võlausaldajate haarest välja, või kui eelistatakse ühte võlausaldajat teise ees, mille puhul rikutakse võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiipi.⁷⁵ Samas on Riigikohus leidnud, et võlausaldajate huvisid on võimalik kahjustada ka perioodil kui võlgnikul ei ole ühtegi võlausaldajat, kuid tehinguga kahjustatakse tuleviku võlausaldajat⁷⁶, mida võib käsitleda kolmanda viisina.

Riigikohus on mitmetes lahendites märkinud võlausaldajate huvide võimalikuks kahjustamiseks võlausaldajate kui üldsuse kahjustamise⁷⁷. Kinkelepingu kehtetuks tunnistamine, rahalise soorituse tagasivõõtmine ning ühisvara jagamise kokkuleppe kehtetuks tunnistamine on suunatud selliste võlgniku tehingute vastu, millega võlgnik püüab oma vara võlausaldajate haarest välja viia, s.t tekitada kahju kõigile võlausaldajatele.

---

⁷⁵ M. Sutt, lk 645.

⁷⁶ RKTko 02.06.2008, 3-2-1-39-08, p 12; RKTko 03.11.2008, 3-2-1-90-08, p 12; RKTko 03.05.2023, 2-21-2785 p 16.1.

⁷⁷ RKTko 03.06.2003, 3-2-1-58-03; RKTko 08.04.2009, 3-2-1-21-09; RKTko 29.05.2009, 3-2-1-63-09; RKTko 24.05.2017, 3-2-1-92-16.

Võlausaldajate huvide kahjustamise kindlakstegemiseks on oluline hinnata ka seda, kas võlgniku käitumine oli vaidlustatud tehingu või toimingute tegemise ajal majanduslikult otstarbekas ja seega võlausaldajate huvides või mitte.⁷⁸

Kahjustava tehingu vaidlustamine on õigustatud nii otsese kui ka kaudse huvide kahjustamise korral. Pankrotiseaduses ei ole sätestatud, kellel on võlausaldaja huvide kahjustamise olukorras tõendamiskoormis ning mille osas. Tõendamist on käsitletud TsMS § 230 lg-s 1, mille kohaselt kumbki pool peab tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited. Kooskõlas PankrS § 118 lg 1 ls-ga 2, mille järgi tagasivõitmise nõude esitab haldur, on võlausaldaja huvide kahjustamise tõendamiskoormis hagejal⁷⁹. Kui pankrotihalduril on kohustus esitada hagi tagasivõitmise kohaldamiseks, siis hagi koostamisel on ka halduril kohustus esitada oma nõuded ja tõendid, millele nõue tugineb. Tagasivõitmise hagi tõendamiseks on vajalik eelkõige tõendada üldise eelduse kohaldumist ehk võlausaldaja huvide kahjustamist. Seejuures kostja peab tõendama, et võlgnik oli maksete tegemise ajal maksejõuline ega muutunud maksejõuetuks kohustuse täitmise tõttu⁸⁰, juhul kui kostja tagasivõitmise hagile vastuväite esitab.

Kohtupraktika sisustab tõendamist koos võlausaldajate kahjustamise hetkega ka täpsemalt. Riigikohtu praktika on võlausaldajate kahjustamise hindamise aja osas erinevaid seisukohti avaldanud. Võlausaldajate huvide kahjustamist on võimalik hinnata nii tehingu tegemise seisuga kui tagasivõitmise seisuga.

Nimelt tuleb võlausaldajate huvid lugeda eelduslikult kahjustunuks, kui hageja tõendab, et võlausaldajate nõuded oleksid hüpoteetiliselt ilma võlausaldajaid võimalike kahjustavate tehinguteta saanud suuremas ulatuses rahuldatud, võrreldes sellega, millises ulatuses need saaksid kaetud tagasivõitmise aja seisuga. Sealjuures hageja aga ei pea tõendama, kui suur summa oleks ilma tagasivõidetava makseta pankrotivaras ja kui palju täpselt saaks iga võlausaldaja rohkem raha, vaid piisab selle tõendamisest, et võlausaldajate nõuded oleks saanud rahuldada suuremas ulatuses.⁸¹

Selle kohaselt on võlausaldajate huvide kahjustamise vaatest oluline, millise ajahetkega võrrelduna oleks võlausaldajate nõuded suuremas osas tasutud. Kui võlgnik ei oleks teinud tehinguid, mis potentsiaalselt võlausaldajaid kahjustasid, siis võrreldav ei ole hetk, mil

---

⁷⁸ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785 p 17; RKTko 10.04.2019 2-16-18953/50, p 13.4.

⁷⁹ RKTko 30.09.2020 2-16-18757/75, p 13.

⁸⁰ RKTko 30.09.2020 2-16-18757/75, p 14.

⁸¹ RKTko 03.05.2023, 2-21-2785 p 16.4; RKTko 30.09.2020 2-16-18957/75, p 15.

tagasivõidetav tehing või toiming tehti, vaid tagasivõitmise hagi esitamise hetk. Võlausaldajate huvide kahjustamist ei tule kontrollida tagasivõidetava tehingu või toimingu tegemise aja seisuga, vaid tagasivõitmise hagi esitamise aja seisuga⁸².

Riigikohtu lahendit on võimalik tõlgendada nii, et esimese kriteeriumina tuleb vaadata, kas võlausaldajate huve kahjustati tehingu tegemisel ning kui kahjustati, siis hinnata, kas huvid on jätkuvalt kahjustatud ka tagasivõitmise realiseerimisel⁸³. Kui võlausaldajate huve ei kahjustatud tehingu tegemisel, siis ei ole tehing tagasivõidetav. Kui võlausaldajate huve kahjustati tehingu tegemisel ning tagasivõitmise hagi esitamisel ei ole kahjustatud, siis ei ole tehing tagasivõidetav. Tehingud on tagasivõidetavad, kui võlausaldajate huvid on kahjustatud nii tehingu tegemisel kui ka tagasivõitmisel. Selline teooria on praktikas lihtsasti rakendatav, kuid Riigikohtu lahendist konkreetselt ei ole võimalik seda välja lugeda.

Tegemist on ühe võimaliku tõlgendusviisiga. Riigikohus on öelnud ka siiski, et tuleb kontrollida, kas võlausaldajate huvid on kahjustatud tehingu tegemise ajal. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmisel tuleb hinnata võlausaldajate eelistamist soorituse tegemise aja seisuga⁸⁴. Kui võlausaldajate huvid ei ole kahjustatud tehingu tegemise ajal, kuid on kahjustatud tagasivõitmise seisuga (esineb ka seos), siis on võimalik tehing tagasi võita.

Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks ei piisa tõdemusest, et vaidlusaluste makseteta oleksid võlausaldajate nõuded pankrotimenetluses rahuldatud suuremas ulatuses ning et selle üle otsustamine, kas pankrotivõlausaldajate nõudeid oleks juhul, kui kostjale ei oleks vaidlusalusel ajavahemikul tasu makstud, saanud rahuldada suuremas ulatuses või mitte, eeldab tagasivõitmise aja olukorra võrdlemist hüpoteetilise olukorraga, kus võlgnik ei oleks vaidlusaluseid makseid teinud.⁸⁵ Seega tuleb hinnata ja olukordi omavahel võrrelda, et oleks võimalik kindlaks teha, kas võlausaldajate nõudeid oleks saanud rahuldada suuremas ulatuses.

Magistritöö autor tõi eelnevalt välja kolmanda võimaliku viisi, kuidas on võimalik võlausaldajate huvisid kahjustada, vastavalt kohtupraktikas väljatoodule. Tuginedes sellele, et tuleviku võlausaldajaid on ka võimalik kahjustada, ei ole konkreetsete võlausaldajate olemasolu tehingu tegemise ajal alati tähtis. Otsustav on see, kas võlgnik teadis asjaoludest, millest võib järeldada võlausaldajate huvide kahjustamist. Üldjuhul saab võlgniku poolt võlausaldajate huvide teadlikku kahjustamist eeldada, kui ta oli teadlik oma maksejõuetuse saabumisest ja tegi

---

⁸² RKTko 03.05.2023, 2-21-2785 p 17; RKTko 24.05.2017 3-2-1-50-17, p 10.

⁸³ P.Varul, Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses, lk 360.

⁸⁴ RKTko 24.05.2017 3-2-1-50-17 p 10.

⁸⁵ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785, p 16.3; RKTko 13.11.2019, 2-16-18957/51, p 12.2.

teingu, mis tõi hiljem kaasa tulevaste võlausaldajate kahjustamise.⁸⁶ Teadlik võlausaldajate kahjustamine on ka hetkel, mil tehakse majanduslikult otstarbetu tehing kui oli teada, et teatud võlausaldajate nõuded olid lähiajal muutumas sissenõutavaks⁸⁷. Seejuures isegi siis kui ainult üheainsa võlausaldaja nõue muutub sissenõutavaks⁸⁸.

2.2. Kõigi võlausaldajate huvide kahjustamine võrdluses ühe võlausaldaja eelistamisega

Eelnevalt jõudis magistritöö autor järeldusele, et võlausaldajate huvisid on võimalik kahjustada nii kõigi võlausaldajate kahjustamisega kui ka ühe võlausaldaja eelistamisega teise võlausaldaja ees. Käesolevas peatükis autor keskendub eelkõige teisele viisile, mille kohaselt võlausaldajate huvisid on kahjustatud ka siis, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust⁸⁹.

Tagasivõitmise eesmärgiks on ka võlausaldajate huvide kaitse, mis tagab, et võlausaldajate huvisid ei kahjustata, eelkõige kui võlgnik on pahatahtlik ning teeb tehinguid enne pankrotimenetlust, et võlausaldaja nõudeid võimalikult vähe rahuldada. Võlgnik võib olla teinud enne pankrotimenetluse algatamist tehinguid, mis panevad võlausaldajad kehvemasse olukorda, kui nad olid enne sellise tehingu tegemist. Võlgnik võib tegutseda kahel viisil, mis kahjustavad võlausaldajaid: võlgnik müüb enne pankrotimenetlust vara alla turuhinna, et vara enda valdusest välja viia või ostes vara üle turuhinna eelistades kolmandat osapoolt (üldsuse kahjustamine); või teise viisina tasudes ühe võlausaldaja nõuet (ühe võlausaldaja eelistamine teistele)⁹⁰. Siiski on asutud seisukohale, et mitte igasugune ühe võlausaldaja eelistamine teisele ei ole iseenesest teiste võlausaldajate huvide kahjustamine⁹¹.

Kui võlgnikul on rahalise kohustuse täitmise ajal mitu võlausaldajat, ei saa pidada neist ühe eelistamist teiste võlausaldajate huvide kahjustamiseks. Võlausaldajate huvide kahjustamise

---

⁸⁶ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785, p 16.1; RKTko 02.06.2008 3-2-1-39-08 p 12.

⁸⁷ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785 p 17; RKTko 10.04.2019, 2-16-18953/50, p 13.4.

⁸⁸ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785 p 15.

⁸⁹ TrRnKo 26.03.2012, 2-10-3071, p 9, 12.

⁹⁰ A. Keay, lk 84.

⁹¹ RKKKo 28.10.2011, 3-1-1-49-11, p 34.

hindamiseks tuleb võrrelda erinevate kohustuste täitmise olulisust võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohalt.⁹²

Võlausaldajaid saab kahjustada kahel viisil printsiibi tasandil. Üheks viisiks on, et võlgnik viib midagi võlausaldajate haardest välja või vähendab oma vara selliselt, et vara vähenemine kahjustab kõiki võlausaldajaid. Teiseks viisiks on olukord, kui võlgnik eelistab ühte võlausaldajat teisele. Näiteks maksab ühele võlausaldajale võlgnevuse ära ja teised selle võrra raha ei saa. Riigikohus ei ole välistanud sellist võimalust. Lihtsam variant on, et võlgnik vähendab vara kõikide võlausaldajate jaoks. Kui on olukord, kus võlausaldajate huvide kahjustamine toimub läbi selle, et ühte võlausaldajat eelistatakse teisele, see on oluliselt keerulisem.

Riigikohus on oma lahendis selgitanud, et ka siis, kui kostjat on teistele võlausaldajatele eelistatud, kuna temale tasuti võlg, kuid võlausaldajatele, kelle nõuded on varasemates järkudes või ka samas järigus, milles saaks olla kostja võlanõue, võlga ei tasutud, ei saa sellist ühe võlausaldaja eelistamist teistele pidada iseenesest teiste võlausaldajate kahjustamiseks⁹³. Selle kohaselt kui ühele võlausaldajale tasuda võlgnevus ning teistele võlausaldajatele mitte, siis see ei ole võlausaldaja huvide kahjustamine. Lahendit tervikuna lugedes jõuab järeldusele, et Riigikohus ei ole öelnud, et selliselt ei saa võlausaldajate huve kahjustada ühte teisele eelistades. Riigikohus ei ole ka öelnud, et ühe võlausaldaja eelistamine teisele on automaatselt võlausaldaja huvide kahjustamine. Lahendi mõte on, et ühe võlausaldaja eelistamine teisele on automaatselt huvide kahjustamine ning samas ei tähenda, et ei võiks olla huvide kahjustamine. Selleks, et aru saada tuleb hinnata kõiki asjaolusid. Eelkõige on see asjakohane soorituse tagasivõitmisel PankrS § 113 alusel.

Riigikohus on selgitanud ka maksuvõlgade tasumisel võimalikku võlausaldajate kahjustamist. Riigikohus on seisukohal, et maksuvõlgade tasumise eelistamine majandustegevuse jätkamiseks vajalikest tehingutest tekkinud kohustuste täitmisele ei ole üldjuhul põhjendatud⁹⁴. Riigikohus annab väga selge juhtnööri, et maksuvõlgade tasumist selliselt, et ühte võlausaldajat eelistatakse teisele, on võimalik ka tagasivõita. Selle juures tuleb vaadata tervikpilti, kas oli põhjendust mõnele teisele võlausaldajale enne maksta, kui mõnel võlausaldajal oli eesõigusnõue (pant). Kui pankrotimenetluses toimub tehing, mis võidetakse tagasi, siis tehingu

---

⁹² RKTko 03.06.2023, 2-21-2785 p 16.2; RKTko 13.11.2019 2-16-18957/51, p 12.4.

⁹³ RKTko 03.06.2003, 3-2-1-58-03, p 8.

⁹⁴ RKTko 29.05.2009, 3-2-1-63-09, p 12.

teisel poolel on õiguspärane ootus saada see raha tagasi, mis võlausaldaja välja andis. Kui teha seaduslik/kehtiv tehing, siis ei saa panna teist poolt halvemasse olukorda, kui ta oli enne tehingu tegemist. Näiteks kui teine pool ostis 250 000 eurose väärtusega kinnistu 100 000 euro eest ning võlgniku pankroti korral võidetakse tehing tagasi, siis see on eesõigusnõue saada raha ostetud kinnistu eest tagasi. Pankrotiseaduses on selged reeglid, et kui tehing võidetakse tagasi, siis pandiomanik saab nõude rahuldatud enne teisi võlausaldajaid (PankrS § 146). Pankrotihaldur järgib, et väljamaksed oleksid õiges järjekorras ning tagab, et tagasivõitmise teine pool enne kui teised võlausaldajad. Esimesena peaks väljamakse saama isik, kes tegi heauskse tehingu.

Täitemenetluses on väljamaksete tegemisega probleem kuivõrd TMS § 195 lg 2 järgi tagasivõitmise õiguslikele tagajärgedele kohaldatakse pankrotiseaduse § 119 lõigetes 2–4 sätestatud. Ehk täitemenetluses tagasivõitmise tagajärgedeks kohaldatakse pankroti tagajärgi. PankrS § 119 lg 4 viitab tagasi PankrS § 146, mis ei saagi tulla täitemenetluses kohaldamisele, kuna on tegemist fundamentaalselt erinevate menetlustega. Kui pankrotimenetluses on haldur, kellel on pädevus, õigused, volitus, vastutus, siis täituril selliseid õigusi ei ole. Täituril on formaalsed õigused, millest ta lähtub. Kohtutäiturile ei tulene TMS-ist sellist õigust nagu pankrotihaldurile. Täitur lähtub TMS §-st 105, mis annab õiguse pandipidaja nõue kinni pidada. Kuskilt ei tule õigust teha väljamakse isikule, kes teeb tehingu enne. TMS § 195 lg 1 järgi tagasivõitmise tagajärg ei muuda väljamaksete järjekorda.

Kui tagasivõitmise hagi rahuldatakse täitemenetluses, siis kohtutäitur peab seda täitma. Täitemenetluses esitab tagasivõitmise hagi sissenõudja nii võlgniku kui teise poole vastu. Kohus mõistab tulemi välja võlgnikule või kohtutäituri kontrolli alla. Hagejal või kostjal on võimalik nõuda kohtutäiturilt tagasivõitmise hagi lahendi sundtäitmist. Kui sissenõudja on võlausaldaja, pöördub kohtusse tagasivõitmise haviga ning kostjateks on võlgnik ja teine pool, siis kui tagasivõitmise hagi rahuldatakse, siis kohtutäitur saab täita kohtulahendit sissenõudja avalduse alusel. Võlgniku nõusolekut tagasivõitmise kohtulahendi täitmiseks ei ole vaja, piisab sissenõudja avaldusest. Kui sissenõudja esitab avalduse, siis kohtutäitur saab täita täitedokumenti.

Kui tehing võidetakse tagasi täitemenetluses, siis ei muuda tagasivõitmine kehtetuks toiminguid, mis on vahepeal on tehtud. Neid toiminguid saab eraldiseisvalt tagasi võita. Kui tehingu teine pool, kellelt tehing tagasi võidetakse (nt kinnistu), siis temal on õigus saada tagasi ka asja eest makstu. Nimetatud teine pool peab tagasi saama oma makstu enne kõiki teisi võlausaldajaid. Pankrotimenetluses on selge PankrS § 119 lg 4 ja § 146 järgi, kuidas teha

väljamakse tehingu teisele poolele, kuivõrd tegemist on eesõigusnõudega. Õigusteooria järgi peaks tehingu teine pool makstu saama tagasi samamoodi enne teisi võlausaldajaid nagu pankrotimenetluses. Täitemenetluses viitab TMS § 195 lg 2 pankrotiseaduse § 119 lg-le 4, mis omakorda viitab PankrS § 146 lg-le 1. Täitemenetluses ei ole võimalik PankrS § 146 lg-le 1 kohaldada, kuivõrd puuduvad rakendused ning kohtutäituril ei ole pankrotihalduri õigusi. Seega võib tekkida olukord, et tehingu teine pool ei saa täitemenetluses oma makstut enne teisi rahuldatud, vaid peab esitama TMS § 195 lg 3 järgi esitada nõude. Nõude aluseks on vajalik täitedokument, mistõttu tuleb tehingu teisel poolel esitada võlgniku vastu hagi või võlgniku pankrotiavaldus. Tehingu teisel poolel ei oleks olnud võimalik esitada tagasivõitmise hagi lahendamisel ka vastuhagi, kuna täitemenetluses hagejaks on sissenõudja. Võib olla võimalik kohtunikul ka sellised hagid liita, kuid see sõltub kohtuniku diskretsiooniõigusest.

Eelnevalt jõudis autor järeldusele, et võlausaldajate huvisid on võimalik hinnata tehingu tegemise seisuga või tagasivõitmise seisuga. Olenevalt, millise aja seisuga hinnatakse huvide kahjustamist, võib olla praktiliselt probleemne olukord, kui pankroti väljakuulutamiseks kulub kohtul märkimisväärne aeg. Näiteks 21.01.2024 kuulutati välja pankrot, siis tagasi võib võita kuni 21.01.2027 ning kui ajutine haldur nimetati 21.01.2022, siis sellest minnes tagasi 5 aastat, siis on võimalik 2017. aasta tehingut tagasi võita 2027. aastal. Teoreetiliselt selline lahend ei tohiks tekkida, kuid praktiliselt on see võimalik. Kui võlausaldajate huvisid kahjustati tehingu tegemise seisuga, siis on lihtne kindlaks teha nende kahjustamine läbi tehingu analüüsimise ning ekspertide kaasamise.

Riigikohtu majandustegevusega seotud lahendite mõte oli, et ei ole välistatud, et tagasivõitmise aluseks saab olla ühe võlausaldaja eelistamine teisele. Ainuüksi see fakt, et ühte eelistati teisele, ei ole aluseks. Maksuametile makstud nõue ei ole eelisseisus, kuivõrd tagasivõitmiseks tuleb hinnata asjaolusid. Hindamisel, kas ühe võlausaldaja eelistamine teisele oli põhjendatud või mitte, tuleb arvestada kõiki asjaolusid ja kriteeriume. Üheks asjaoluks on see, et kas see väljamaks, mis tehti võlausaldajale, oli oluline võlgniku majandustegevuse jätkamise seisukohast. Tagasivõitmisel tuleb arvestada ka seda, kas tehing, millest tekkinud võlga tasuti, oli vajalik võlgniku majandustegevuse jätkamiseks⁹⁵. Kui võlgnikul ei ole enam majandustegevust ning võlgnik tasub ühele võlausaldajale võlgnevuse ja teisele mitte, siis see võib olla tagasivõidetav. Kui võlgnikul majandustegevus veel käib ja kuulutatakse pankrot välja, siis kõik tavapärasel majandustegevuses tehtud maksed, ei tohiks olla tagasivõidetavad.

---

⁹⁵ RKTko 08.04.2009, 3-2-1-21-09, p 16.

Riigikohus on selgelt toonud välja, et võlausaldajate huvide kahjustamise eeldus on täidetud, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust⁹⁶. Konkreetse võlausaldaja huvide kahjustamise eeldus on täidetud, siis kui kahjustatakse kasvõi ühe võlausaldaja huve. Väljatoodud Riigikohtu lahend seondub eelnevalt väljatoodud lahendiga, mille kohaselt võlausaldajate huvide kahjustamine seisneb selles, kui ei lasta võlgniku majandustegevusel jätkuda. Riigikohus ütles, et ainuüksi see, et majandustegevus ei jätkunud, ei saa olla võlausaldajate huvide kahjustamine. Võlausaldajate huvide kahjustamine ei ole võimalik, kui kahjustatud on võlausaldajate abstraktseid huve, mitte tegelikke⁹⁷. Selle tegevuse jätkamise või lõpetamisega peab kaasa tulema tagajärg – keegi peab saama selle võrra väiksema väljamakse.⁹⁸

Riigikohus on seisukohal, et võlausaldajate huvide kahjustamisega on tegemist ka siis, kui võlgnik teeb tehingu, mis toob hiljem kaasa tulevaste võlausaldajate huvide kahjustamise. Sealjuures on väljatoodud, et võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks kinke puhul ei oma tähtsust see, kas kinkimise ajal olid olemas konkreetsed võlausaldajad.⁹⁹ Lisaks on Riigikohus mõne lahendi kohaselt seisukohal, et võlausaldajate huvide kahjustamist kui võlgniku tehingu või toimingu tagasivõitmise esmast eeldust PankrS § 109 lg 1 järgi ei tule kontrollida tagasivõidetava tehingu või toimingu tegemise aja seisuga, vaid tagasivõitmise hagi esitamise aja seisuga¹⁰⁰. Kahe lahendi koostoimes saab järeldada, et tulevikus tekkivate võlausaldajate huvide kahjustamine on võimalik. Seda ei saa välistada, et tulevasi võlausaldajaid on võimalik kahjustada. Kui võlgnikul ei ole ühtegi võlausaldajat, võlgniku tegevusega on kõik korras ning on näha, et ei tule ka ühtegi võlausaldajat, siis pigem ei saa kahjustada võlausaldajate huve. Näiteks kui isik lõpetab tegevuse ära ning hiljem alustab tegevusega uuesti, siis ei saa huve kahjustada. Kui ei ole võlausaldajaid, siis ei saa võlausaldaja huvisid kahjustada.

Samas, kui miski on loogiline, ei tähenda, et see on õige. Vastupidist kinnitab näide kui isa kingib kogu vara pojale, röövib järgmisel päeval pankka, saab miljonilise kahjunõue. Sellisel juhul saaks järeldada, et kuna kinkimise hetkel ei olnud ühtegi võlausaldajat, siis ei ole võimalik poja vara tagasi võita. Selle näite puhul formaalselt võttes ei olnud ühtegi võlausaldajat. Samas ei saa võtta positsiooni, et võlausaldajate olemasolu on selline kriteerium, et kui tehingu

---

⁹⁶ RKTko 23.10.2008, 3-2-1-87-08, p 11.

⁹⁷ RKTko 10.04.2019, 2-16-18953/50, p 12.

⁹⁸ RKTko 03.05.2017, 3-2-1-30-17.

⁹⁹ RKTko 03.11.2008, 3-2-1-90-08, p 12; RKTko 02.06.2008, 3-2-1-39-08, p 12.

¹⁰⁰ RKTko 03.06.2023, 2-21-2785, p 17.

tegemise hetkel võlausaldajaid ei olnud, siis ei saa tagasi võita. Siiski võib olla see argumendiks, miks ei saa tagasi võita. Tuleb hinnata kuidas võlausaldajad tekkisid; millal tekkisid; kas võlgnik teadis, et tekivad; kas tegi tehingu teadmises ja tahtlikkuses, et mitte rahuldada võlausaldajate huve jne. Kõiki nimetatud asjaolusid tuleb kaaluda ja hinnata.

Tagasivõitmise hagi esitamisel tuleb analüüsida, et kui tehingu tegemisel võlausaldajaid ei olnud, et kas see kahjustas võlausaldajate huve või mitte. Riigikohus on öelnud, et konkreetsete võlausaldajate olemasolu tehingu tegemise ajal ei ole alati tähtis, otsustav on see, kas võlgnik teadis asjaoludest, millest võib järeldada võlausaldajate huvide kahjustamist. Üldjuhul võib igasuguse vara vähenemine kahjustada tema võlausaldajaid ja olla seega tõendiks tehingu kahjulikust tagajärjest võlausaldajate huvidele.¹⁰¹ Riigikohus on selle lahendiga öelnud vastupidist. Siiski pöörata tuleb tähelepanu sõnastusele, mille kohaselt *võib* järeldada võlausaldajate huvide kahjustamist ning *üldjuhul* kahjustab võlausaldajaid. Kohus jõuab lahenduseni läbi konkreetse kaasuse asjaolude. Tõenäoliselt oli antud kaasuse puhul selge, et võlgnik üritas kantida vara välja, et vabaneda tagasivõitmisest ning mitte kohustusi täita.

Kuigi Riigikohus on öelnud, et võib võlausaldaja huvisid tagasivõita, kui ei ole konkreetseid, vaid on tulevikus tekkivad võlausaldajad, siis selline seisukoht ei pruugi olla pikaajaline. Hetkel on Riigikohtu seisukoht, et kui võlgnikul ei olnud võlausaldajaid, siis on võimalik võlausaldajate huve kahjustada. Siiski ei saa täielikult nõustuda Riigikohtu seisukohaga, et igasugune võlgniku vara vähenemine kahjustab tema võlausaldajaid¹⁰². Eelkõige selline vara vähenemine ei kahjusta võlausaldajaid, kui võlausaldajaid ei olegi. Näiteks kui võlgnikul on 10 kinnistut, iga väärtus 100 000, vara 1 miljon, ei ole ühtegi võlausaldajat, kingib ühe kinnistu ära, siis ei kahjusta kuidagi võlausaldajate huve. Ainuüksi asjaolu, et vara vähendati, ei saa järeldada, et võlausaldajate huvid on kahjustunud.

Oluliseks põhimõtteks, mida järgida võlausaldajate huvide kahjustamisel on ka asjaolu, millistel tingimustel on tehing tehtud. Riigikohus on seisukohal, et võlausaldajate huve ei kahjusta iseenesest turutingimustel tehtud tehing, sest sellisel juhul vahetatakse ekvivalentseid väärtusi¹⁰³. Seisukoht on asjakohane, kuivõrd huvid ei saa kahjustatud, kui tehing on olnud mõlemale poolele ja ka võlausaldajatele kasulik. Turutingimustel tehtud tehingust saadud summast on võimalik teha võlausaldajatele väljamakseid, mis kahjusta nende huve.

---

¹⁰¹ RKTko 13.02.2019, 2-16-8552, p 33.

¹⁰² RKTko 13.02.2019, 2-16-8552, p 33.

¹⁰³ RKTko 03.05.2017, -3-2-1-30-17, p 14.

Kui tehing on tehtud mitme tasandilisena, siis tuleb hinnata kokkuvõttes, kui palju läks võlgnikult raha välja ja kui palju tuli lõppkokkuvõttes sisse. Näiteks tehingu tegemise hetkel mittevaraline sissemakse, saadakse 100% osa, jagatakse kaheks osaks, müüakse kaks osa eraldi isikutele, tasaarvestatakse (vara äriühingust müüakse kolmandatele isikutele, tekib nõue) jne. Tähtis ei ole konkreetseid samme järgida, vaid hinnata kokkuvõttes raha sisse ja välja minemist. Kui rahalisi vahendeid läheb välja rohkem, kui tuleb sisse, siis on kuskil loogikaviga ning võlausaldajate huvisid on kahjustatud. Võlausaldajate huvide kahjustamise tuvastamiseks tuleb võrrelda tagasivõitmise aja olukorda hüpoteetilise olukorraga, kus võlgnik ei oleks tehingut teinud¹⁰⁴. Seega tuleb huvide kahjustamise hindamiseks võrrelda olukorda, kus võlgnik tehingu tegi, olukorraga, kui võlgnik tehingut ei teinud. Printsipiibis annab see sisendi huvide kahjustamise hindamiseks.

Praktikas võib olla raske hinnata, millises olukorras oleks võlgnik olnud, kui tehingut ei oleks tehtud. Näiteks kui võlgnikul on kaks seotud kinnistut, ühe väärtus 150 000 eurot (müüb 100 000 eurot) ning teise väärtus 50 000 eurot (müüb 100 000 euroga), siis kokkuvõttes on varade väärtus 200 000 eurot ning tulu samuti 200 000 eurot. Tuleb hinnata kõiki asjaolusid tervikuna ning sellest lähtuvalt ei ole võlausaldajate huvisid kahjustatud. Eraldiseisvalt oleks võimalik seda ühte tehingut tagasi võita, kuid võlausaldajate huvide kahjustamise seisukohast lähtuvalt tuleks hinnata kõiki seonduvaid asjaolusid. Tervikuna hinnates ei ole huvid kahjustatud, kuivõrd varade väärtus ning nende müügist saadud tulu on kokkuvõttes samaväärne.

Samamoodi on võlausaldajatele kasulik, kui ajutistes makseraskustes võlgnik teeb tehingu, et saada ettevõttele tulu. Formaalselt ei ole see võlausaldajatele kasulik. Näiteks refinantseerimine – võlausaldaja nõue tagatud pandiga, tekib uus lähikondsest võlausaldaja, kes refinantseerib seda sama nõuet, siis kui võlausaldaja loovutaks nõude teisele võlausaldajale, siis ei oleks võlgnik tehinguga seotud ning ei ole võimalik tehingut tagasi võita. Kui aga lähikondsest võlausaldaja annab teise võlausaldaja nõude tasumiseks vahendid ning algse võlausaldaja nõue saab tasutud ja hüpoteek võetakse maha, siis uue võlausaldaja jaoks seatakse hüpoteek laenu tagamiseks. Kui antakse hüpoteek juba tekkinud kohustuse katteks, siis seda on võimalik tagasi võita. Sisuliselt ei ole tegemist võlausaldajate huvide kahjustamisega, kuna kui teine võlausaldaja ei oleks andnud laenu esialgse kohustuse täitmiseks, siis oleks ilmselt esialgne võlausaldaja makseraskuste tõttu kinnistu müüki suunanud ning võlgnik oleks võinud olla

---

¹⁰⁴ RKTko 10.04.2019 2-16-18953/50, p 13.3.

püsivalt maksejõuetu. Refinantseerimisega võis ajutises makseraskuses võlgnik vältida kinnistu sundmüüki ning teise võlausaldaja nõude katteks hüpoteegi seadmine ei olnud võlausaldaja huvide kahjustamine.

Seega põhimõtted, millest võlausaldajate huvide kahjustamise hindamisel lähtuda on kaks. Esimeseks neist on see, et kui minna võlgniku tehingut tagasi võitma, siis tagasivõitmise ese võib olla kitsas. Võlausaldaja huvide kahjustamise aspektist peab arvestama kõiki asjaolusid, mis tehinguga kaasnesid. Teiseks tuleb võrrelda kahte olukorda – kui tehing tehti ning kui tehingut ei oleks tehtud. Kui tervikuna ei ole erinevust, kui tehing tehti või ei oleks tehtud, siis võlausaldajate huvide kokkuvõttes ei ole kahjustatud. Võlausaldaja seisukord ei läinud tervikuna kehvemaks.

Võlausaldaja huvid ei ole kahjustatud kui sooritus ja vastusooritus on samaväärsed. Näiteks kui tehakse 100 000 eurot kapitali sissemaksiks ning selle vastu saab võlgnik nimiväärtuse 100 000 eurot, aga osalus moodustab osauhingust 49% (teine 51%). Sellisel juhul ei ole sooritus ja vastusooritus samaväärsed. Võlgnik teeb sissemaks, kuid kaotab ettevõtte üle kontrolli omades väiksemat osalust. Ekvivalendid on formaalselt võrdsed, kuid mitte sisuliselt. Tuleb hinnata kokkuvõttes palju läks sisse ja palju läks välja. Riigikohus on nentunud, et tagasivõitmise korras on võimalik kehtetuks tunnistada asutatavale ühingule mitterahalise sissemaks asjaõigusleping¹⁰⁵. Kui võlgnik läheb pankrotti või on täitemenetluses, siis on võimalik äriühingu osalus tagasivõita.

Riigikohus on selgitanud, et kui võidetakse tehing tagasi, siis tuleb alati vaadata, kas tagasi võidetakse käsutustehingut või kohustustehingut¹⁰⁶. Mõlemat tehingut on võimalik iseseisvalt tagasi võita. Näiteks kui kinnistu müüdi, siis on võimalik tagasi võita ostu-müügileping või omandi üleandmise asjaõiguslepingu. Abstraktsioonipõhimõttest tulenevalt on võimalik, et tühiseks osutub üksnes kohustus- või käsutustehing. Samamoodi on tulenevalt abstraktsioonipõhimõttest võimalik tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada üksnes üks eelnimetatud tehingutest.¹⁰⁷ Seega Riigikohus on öelnud, et tagasivõitmisel tuleb selgelt eristada käsutus- ja kohustustehingut.

Võlausaldajate huvisid on võimalik kahjustada mitmete erinevate tehingute ja toimingutega, mis kaasnevad tagasivõitmise olukorras. Autor on eelnevalt analüüsinud võlausaldajate

---

¹⁰⁵ RKTko 16.04.2018, 2-16-18267/52 p 13.

¹⁰⁶ RKTko 16.04.2018, 2-16-18267/52, p 13.

¹⁰⁷ RKTko 16.04.2018, 2-16-18267/52, p 13.

kahjustamise võimalikkust. Sealjuures on asjakohane selgitada välja, milliselt ja kas on võimalik võlausaldaja huve kahjustada ka võlgniku ja võlausaldaja tehingu või toimingu tasaarvestusega.

2.3. Võlausaldaja huvide kahjustamine tasaarvestuse tagasivõitmisel

Võlausaldajate kahjustamise vaatest on võimalik, et tagasivõitmisel kahjustatakse võlausaldajaid ka tasaarvestuse lubamisega. Pankrotimenetluse eelse olukorra austamise põhimõtte on üks aluseid, miks lubatakse tasaarvestust. Eestis on pankrotimenetluses tasaarvestus lubatud, kuid mitte kõikides riikides ei ole see lubatud. Tasaarvestust lubades on võimalik, et tekib olukord, kus võlausaldajaid eelistatakse. Näiteks kui võlgnikul on 4 võlausaldajat, võlgnikul on vara 100 000 eurot, mis muidu jaguneks kõigi võlausaldajate vahel vastavalt jaotisele, siis kui võimaldada tasaarvestamist ning ühe võlausaldaja osas on nõue 100 000 eurot, siis tasaarvestamisel on see võlausaldaja eelistatud, kuivõrd tema nõue on rahuldatud täies ulatuses.

Võlausaldajate eelistamist ei tuleks järgida väljamaksete järgi, vaid ka menetluse sisesed eelistamised on võimalikud. Eelistamine on kõrvalekalle *pari passu* põhimõttest. Kui tasaarvestust ei lubataks pankrotimenetluses, siis tekiks olukord, kus võlgnikud hakkaksid intensiivselt enne pankroti välja kuulutamist nõudeid tasaarvestama. Selle tõttu enamus riike ka lubab tasaarvestust.

Eestis võimaldatakse võlausaldajal, kellel on võlgniku vastu nõue ning kelle osas on võlgnikul samuti nõue, olla eelisseisundis sarnaselt pandipidajaga. PankrS § 99 sätestab nõuete tasaarvestuse, milles on käsitletud ka tasaarvestust välistavaid olukordi. Näiteks ei ole tasaarvestus lubatud loovutatud nõuete osas, kui võlausaldaja nõue ei ole muutunud sissenõuetavaks, kuid muutus sissenõutavaks pankroti väljakuulutamisega.

Ka Riigikohus on seisukohal, et kui tasaarvestus on lubatav pankrotimenetluses, siis ei saa enne pankrotimenetlust tehtud tasaarvestuskokkuleppe tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamise aluseks olla see, et tasaarvestusega kahjustati võlausaldajate huve¹⁰⁸. Kui võlgnik tegi tehingu, mille tulemusena tekkisid vastastikused nõuded, siis ei saa tugineda võlausaldajate huvide kahjustamisele tagasivõitmise seisuga. Kuivõrd seadusandja lubab enne pankrotimenetlust

---

¹⁰⁸ RKTko 29.02.2000 3-2-1-5-00.

võlausaldajate huvide kahjustamist, siis selline kahjustamine, mis on lubatud, ei saa olla tagasivõitmise õigustatud aluseks. Seega pankrotimenetluse eelse olukorra austamise põhimõtte prevaleerub. Tasaarvestus ei saa olla tagasivõitmise aluseks ainuüksi põhjusel, et võlausaldajate huve kahjustatakse tasaarvestusega, kuivõrd selline tasaarvestus on lubatud.

Kui võlausaldaja ei tasaarvestaks oma nõuet enne pankrotimenetlust, siis ei saaks tasaarveldust tagasi võita. Sellisel juhul oleksid pankrotimenetluses vastastikused nõuded. Kui võlausaldaja tasaarvestaks enne pankrotimenetlust ning oleks lubatud seda tagasi võita, siis võlausaldaja ei tasaarvestaks enne pankrotti, vaid esitaks pankrotimenetluses oma nõude. Sellisel juhul tasaarvestaks võlausaldaja oma nõude lihtsalt pankrotimenetluses. Tulemus oleks mõlemal juhul sama. Asjakohane ei oleks panna võlausaldajat halvemasse seisu, kui tasaarvestus tehakse enne pankrotimenetlust, mitte pankrotimenetluse ajal.

Näide: A-l on mitmeid võlausaldajaid. A laenab B-le 100 000 eurot. B-l ei ole raha, et nõuet tagasi maksta. A ja B teevad ostumüügitehingu. B müüb auto A-le. A peaks maksma 100 000 eurot. Kahe tehingu tulemusena tekib A-l B vastu nõue 100 000 eurot laenust, B-l A vastu nõue 100 000 eurot müügilepingust. Vastastikused nõuded ja otsustavad tasaarvestada kattavas ulatuses. Kuu aja pärast läheb B pankrotti. Riigikohus on seisukohal, et sellist tehingut ei saa tagasi võita.

Täpsemalt analüüsid on näha, et B oli A-le võlgu, mille katteks B andis A-le auto. A-l oleks olnud võimalik tasuda teistele võlausaldajatele, kellele võlgnik oli samuti võlgu. Siin tekib küsimus, et kas tagasivõidetav ei võiks olla eraldiseisvalt müügitehing. Kui võlgnik teeb teadlikult tehingu, mis võimaldab teisel poolel seda tasaarvestada, siis kas tehingu tegemine kui selline võib olla võlausaldajate kahjustamine. Võlgnik lõi võimaluse tasaarvestada ja läbi selle kahjustas võlausaldaja huve. Võlgnik ei kahjustanud otseselt teisi võlausaldajaid, kuid lõi võimaluse kahjustamiseks. Riigikohus on resoluutne olnud oma seisukohtades, et ei ole võimalik tagasivõita võlausaldaja tehingut, vaid ainult võlgniku tehingut¹⁰⁹. Seisukoht kinnitab ka õiguskirjandus, mille kohaselt tagasi ei ole võimalik võita võlausaldaja või mõne teise osapoolte tehingut, vaid ainult võlgniku tehtud tehingut. Ka PankrS § 109 lg 3 alusel täitemenetluses eseme käsutamise tehingut on võimalik tagasi võita, kuna saab lugeda, et sellisel juhul teeb pankrotihaldur tehingu võlgniku eest. Sellisel juhul loetakse justkui pankrotihalduri tehtud tehingut võlgniku tehtud tehinguks.¹¹⁰ Seetõttu ei ole Riigikohtu

---

¹⁰⁹ RKTko 04.11.2014, 3-2-1-94-14, p 14.

¹¹⁰ R. Bork. Harmonisation, lk 347.

seisukohast võimalik ka turutingimustel tehtud enne pankrotimenetlust tasaarvestatud tehingut tagasi võita. Müügilepingu tagasivõitmise võimalikkuse osas oleks argument, et tehinguga tehti vastastikused võrdväärased sooritused ning seetõttu ei ole huvisid kahjustatud. Vastuargument oleks, et võlgnik lõi võimaluse tasaarvestamiseks.

Näidet võiks vaadata ka sellest seisukohast, et kas tegemist võiks olla ebatavalise maksevahendiga võlgnevuse tasumises. Siiski antud juhul ei ole see asjakohane, kuivõrd ebatavalise maksevahendiga tasumine on asjakohane PankrS § 113 alusel soorituse tagasivõitmise seisukohast. Näite puhul ei ole PankrS § 113 aluseks.

Eesti kohtupraktika on seisukohas ühtne, et tasaarvestus ei saa võlausaldajate huve kahjustada¹¹¹. Tasaarvestus on selline võlausaldaja huvide kahjustamine, mis on lubatud. Tagasivõitmise aluseks ei ole võlausaldajate huvide kahjustamine läbi tasaarvestuse või tasaarvestuse võimaluse loomise. Isegi kui tasaarvestus mõjutab võlgniku rahalist sfääri, siis ei muuda see tasaarvestuse lubatavust ja sellega kaasnevaid õiguslikke tagajärgi.¹¹² Võlausaldaja huvide kahjustamine ei saa seisneda selles, et tasaarvestati või loodi tasaarvestamise olukord (kohati vaieldav).

Sellest tulenevalt on võlausaldaja huve võimalik kahjustada, kuid kohus peab sealjuures kindlaks tegema võlausaldajate kahjustamise võimalikkuse ning milliselt on võlausaldaja huve kahjustatud. Võlausaldajate huvide kahjustamine esineb kui ainuüksi ühte võlausaldajat on kahjustatud. Kuivõrd kui ühte võlausaldajat eelistatakse, siis kahjustatakse selle eelistamisega kõigi võlausaldajate huve. Autor jõudis järeldusele, et pankrotimenetluses tasaarvestus võlausaldajate huve ei kahjusta ning on seega tagasivõidetav.

---

¹¹¹ RKTko 13.02.2019, 2-16-8552, p 38.

¹¹² RKTkp 03.05.2017, 3-2-1-30-17.

3. KOHTULAHENDITE ALUSEL TAGASIVÕIDETAVAD TEHINGUD JA TOIMINGUD PANKROTIMENETLUSES

3.1. Jõustunud kohtulahendite toimingute tagasivõitmise lubatavus

Töö autor on eelnevalt analüüsinud tagasivõitmise üld- ja erialuseid. PankrS § 109 lg 1 on sätestatud üldised tagasivõitmise eeldused. Eelkõige on asjakohane eeldus võlausaldajate huvide kahjustamine, mis on nii üldalusel kui ka erialusel tagasivõitmise eelduseks. Võlausaldajate huvisid on võimalik kahjustada läbi ühe võlausaldaja eelistamise teise võlausaldaja ees kui ka kõigi võlausaldajate kahjustamisega. Jõustunud kohtulahenditega seotud tehingute tagasivõitmise eelduseks on samuti võlausaldajate huvide kahjustamine. Kohus hindab ka kohtulahendite alusel tagasi võidetavate tehingute eeldusena võlausaldajate huvide kahjustamist.

Autor on eelnevalt välja selgitanud, millised on tagasivõitmise võimalikud alused ja eeldused ning millisel määral kohus hindab tagasivõitmise tuvastamisel võlausaldajate huvide kahjustamise eeldust. Kohus lähtub tagasivõitmise hagi lahendamisel PankrS sätestatud eeldustest ja alustest.

PankrS § 109 lg 1 sätestab, et tagasivõidetavad on tehingud kui ka muud toimingud. Siiski tagasivõidetavad ei ole mitte kõik võlgniku tehtud tehingud ja muud õigustoimingud, sh sooritused. Tagasivõitmise hagi esitamiseks peab olema pankrotihaldur veendunud, et tegemist on tehinguga, mida saab tagasivõitmise korras vaidlustada ning et vaidlustamise tulemusena on võimalik pankrotivara suurendada.¹¹³ Kui võrd tagasivõidetavad on võlgniku tehingud ja toimingud, siis on samuti tagasivõidetavad jõustunud kohtulahenditega seotud tehingud ja toimingud.

Riigikohus on selgitanud nii täitemenetluse kui ka pankrotimenetluse kontekstis, et tagasi saab võita kohtuliku hüpoteegi, mis seati hagi tagamise abinõuna¹¹⁴ ning hagi õigeksvõtu¹¹⁵. Samuti saab tagasi võita tehingu, millest tulenev nõue on kantud pankrotimenetluses kaitstud nõuete

---

¹¹³ M. Sutt, lk 647.

¹¹⁴ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 21.

¹¹⁵ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541/70, p 15

nimekirja ja mida on tunnustatud jõustunud kohtuotsusega¹¹⁶ ning kohtuliku kompromissi¹¹⁷.¹¹⁸ TsMS § 4 lg 3 kohaselt võivad pooled lõpetada hagimenetluse kohtuliku kompromissi sõlmimisega. TsMS § 206 lg 1 kohaselt võib kostja võtta hagi õigeks ning lg 2 kohaselt võivad pooled lõpetada asja kompromissiga. Kohus selgitab juba eelmenetluses välja, kas asja oleks võimalik lahendada kompromissi sõlmimisega (TsMS § 392 lg 1 p 5). Kohus eelkõige suunitleb pooli sõlmima kompromissi, et lahendada asi mõlemale poolele mõistlikult. Kohus hindab samuti kompromissi sisu ning ei kinnita seda, kui see on vastuolus heade kommetega või seadusega või rikub olulist avalikku huvi (TsMS § 430 lg 3). Kui kohus kontrollib kompromissi vastavust headele kommetele, siis kontrollitakse esmajoones, kas kompromiss rikub kolmandate isikute, eelkõige võlausaldajate õigusi¹¹⁹.

Kõige selgemini kohaldatav on kompromissi tagasivõitmine, kuivõrd seaduses on konkreetselt sätestatud kompromissi tagasivõitmise võimalikkus. PankrS § 188 kohaselt on võimalik kompromissi kehtivuse ajal vara pankrotivarasse tagasi võita. Pankrotimenetluses või täitemenetluses tagasivõitmise korras saab kompromissi kehtetuks tunnistada (TsMS § 430 lg 9). Ka Riigikohus on kinnitanud lahendites, et kohtulikku kompromissi ehk poolte sõlmitud kohtulikku kokkulepet saab tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada¹²⁰. Tagasivõidetavaks kohtulikuks kompromissiks saab olla ka ühisvara jagamise kohtulahendis sisalduv ühisvara jagamise kokkulepe. Sealjuures asus kohus seisukohale, et isegi kui ühisvara jagamisel ei ole sõlmitud kohtulikku kompromissi (kohtulahendiks kompromiss), kuid ühisvara on jagatud sisuliselt ühisvara jagamise kokkuleppena, siis saab kohaldada tehingu tagasivõitmise regulatsiooni.¹²¹ Seega tehing on tagasivõidetav ka siis, kui ühisvara jagati jõustunud kohtuotsusega, aga sisuliselt on tegemist kompromisskokkuleppega, kus vastaspool ei ole teostanud enda menetlusõigusi ning on olnud tegevusetu. Riigikohtu seisukoht on küll täitemenetluse osas tagasivõitmise seotud, kuid TMS viitab paljuski PankrS-le ning täitemenetlus on sisult sarnane pankrotimenetluse sätetele¹²². Seega saab täitemenetluses selgitatud põhimõtet kohaldada ka pankrotimenetluses.

---

¹¹⁶ RKTkm 22.02.2017, 3-2-1-157-16, p 13.

¹¹⁷ RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 15.

¹¹⁸ RKTko 20.10.2021, 2-17-8832, p 12.

¹¹⁹ RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 14.

¹²⁰ RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 14; RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 14.

¹²¹ RKTko 20.10.2021, 2-17-8832, p 6.

¹²² RKTko 20.12.2016, 3-2-1-74-16, p 15.1.3.

Pankrotivara moodustamise käigus tuleb füüsilisest isikust võlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagada, et kindlaks määrata võlgniku osa ühisvarast, mis on ühtlasi pankrotivara¹²³. Esineb ka olukordi, mil enne pankrotimenetluse algatamist on abikaasad juba ühisvara ära jaganud. Sellisel juhul võib esineda alus ühisvara tagasivõitmiseks PankrS § 112 järgi, kuivõrd kohus võib kehtetuks tunnistada abieluvaralepingu, kooselulepingu või ühisvara jagamise kokkuleppe. Riigikohus on käsitlenud mitmes lahendis ühisvara jagamise kokkuleppe tagasivõitmist. Ühisvara jagamise kokkulepe võib olla kompromissina kohtulikult kinnitatud kohtulahend. Sealjuures võib tagasivõita ühisvara jagamise kokkulepet ka selliselt, et isikud ei olnud enam ühisvara jagamise kokkuleppe sõlmimise hetkel abielus. PankrS § 112 võimaldab tagasi võita ka lahutatud abikaasade ühisvara jagamise kokkuleppe.¹²⁴

Ühisvara jagamise kokkuleppe kehtetuks tunnistamine ei toimu terve tehingu osas, vaid kohus tunnistab kehtetuks vara jagamise „vastavas osa“, s.t loobutud osas. Ühisvara tagasivõitmiseks peab haldur näitama, et jäätud osad ei ole võrdse maksumusega.¹²⁵ Seega peavad olema ühisvara tagasivõitmiseks ja uuesti jagamiseks abikaasad saanud vara erinevates väärtustes ehk üks pool on saanud rohkem kui teine. Tagasivõitmise seisukohast on asjakohane, kui ühisvara jagamisel on rohkem saanud võlgniku abikaasa. Sellisel juhul on mõttekas tagasivõitmise hagi esitada, et võlgniku vara suureneks.

Kohus on jõudnud ka järelduseni, et kohtuliku kompromissi kehtetuks tunnistamine ei tähenda kokkulepet kinnitanud kohtumääruse kehtetuks tunnistamist¹²⁶. Tagasivõõtmine on muidu kehtiva tehingu kehtetuks tunnistamine. Kui tunnistada kehtetuks kompromiss, siis ei saa teises kohtuasjas jõustunud kohtumäärust vaidlustada. Kohtuotsused ja kohtumäärused on jõustunud, kui kohtulahendit ei ole enam edasikaevatud ning viimase kohtuastme lahend on kehtiv. TsMS § 456 lg 1 kohaselt on kohtuotsus jõustunud, kui seda ei saa enam vaidlustada muul viisil kui teistmismenetluses. Selliselt on võimalik teises kohtumenetluses lahendatud kohtumäärust võimalik vaidlustada ainult teistmismenetluses. Siiski kui vaidlustada tagasivõitmisel teises kohtuasjas tehtud kohtulikku kompromissi, siis ei ole tegemist kohtumääruse enda vaidlustamisega, vaid kohtumäärusega kinnitatud kokkuleppe vaidlustamisega.¹²⁷ Seega kui võidetakse tagasi kompromissi, siis selle tagasivõitmisel ei ole tegemist kompromissi

---

¹²³ P. Varul. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõõtmine pankrotimenetluses, lk 354.

¹²⁴ RKTko 03.10.2006, 3-2-1-77-06, p 16.

¹²⁵ J. Perem, lk 302.

¹²⁶ RKTko 13.01.2006, 3-2-1-80-06, p 15.

¹²⁷ RKTko 13.01.2006, 3-2-1-80-06, p 15.

kohtumääruse kehtetuks tunnistamisega, vaid kohtumäärusega kinnitatud kompromissi kehtetuks tunnistamisega.

Riigikohus on jäänud seisukohale, et kui pankrotimenetluse algatamist on taotletud võlgniku suhtes, kelle osas teises kohtuasjas lahendatakse võlausaldaja nõuet võlgniku vastu võimaliku kompromissi sõlmimisega, siis ei peaks kohus esitatud kompromissi kinnitama, kui on tõenäoline, et selle saab pankrotimenetluses tagasi võita¹²⁸. Siiski on tegemist kohtu kaalutusotsusega ning sõltuvalt asjaoludest saab kohus hinnata, kas tõenäosus pankrotimenetluses sama kompromissi tagasi võitmiseks on vähene või mitte. Kui kompromissi tagasivõitmise tõenäosus on vähene, siis on kohtul põhjendatud ka kompromissi kinnitamine. Samuti on võimalik võlausaldajatel, kelle õigusi kompromissi kinnitamisega võidakse riivata, kaitsta oma õigusi¹²⁹. Seega kohus hindab kompromissi kinnitamisel ainult kompromissi võimaliku kinnitamise aluseks olevaid asjaolusid ning isegi kui on esitatud pankrotimenetluse algatamiseks taotlus, siis kohus ei pea selles menetluses hindama võimalikke tagasivõitmise aluseid ja eelduseid. Siiski hindab kohus kontrollides kompromissi vastavust headele kommetele võlausaldajate õiguste rikkumist¹³⁰, mis ühtib tagasivõitmise eeldusega (võlausaldajate huvide kahjustamine).

Isegi kui kompromiss on kahjulik võlausaldajatele, siis see ei tähenda, et seda olukorda, mis oli enne kompromissi ei peaks saama taastada. Nt: võlgnik sõlmib töövõtulepingu, millega määratakse 1 miljoniline leppetrahv, kui ehitis ei valmi õigeaegselt. Tellija esitab võlgniku vastu leppetrahvi maksmisest tuleneva hagi, mille lahendamisel jõutakse kompromissini. Kui sellises olukorras pankrotimenetluses esitatakse tagasivõitmise hagi kompromissi tagasivõitmiseks, kuivõrd leppetrahv oleks pidanud olema hoopis 250 000 eurot, siis tagasivõitmise hagi lahendamisel on võimalik kohtul jõuda lahendini, et kompromiss on tühine, kuid ei ole võimalik määrata samas asjas uue leppetrahvi summa osas kompromissi. Seega kui võlausaldajal on tegemist kompromissist tuleneva nõudega, siis on mõistlik esitada ka tingimuslik nõue. Tingimuslik nõue tugineb asjaolule, et kui pankrotihaldur peaks võlausaldaja nõue tagasivõita, siis on võlausaldajal võimalik esialgse lepingust tuleneva nõude alusel, mis ei tugine kompromissile, kätte saada õiglane leppetrahv. Tagasivõitmise hagi lahendamisel jõuab kohus järeldusele, kui palju oleks tegelik leppetrahvi nõue.

---

¹²⁸ RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 14

¹²⁹ RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 14.

¹³⁰ RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 14.

Halduri ülesanne on leppida kokku pankrotivõlgniku ja tema abikaasa ühisvara jagamises kohtuväliselt või esitada vajaduse korral PankrS § 122 lg 1 alusel ühisvara jagamise nõue. PankrS § 122 lg 1 ei anna haldurile kaalutusõigust jätta kokkuleppel või nõuet esitades abikaasade ühisvara jagamata. Juhul kui pankrotivõlgnik on füüsiline isik, kes on sõlminud abielu enne kehtiva perekonnaseaduse jõustumist (vt PKS § 211 lg 1) või kelle varasuhteid reguleerivad seadusjärgse varasuhtena või valiku tagajärjel varaühisuse varasuhte sätted (vt PKS § 24 lg 2), peab haldur arvestama vajadusega jagada pankrotimenetluse korraldamiseks ka abikaasade ühisvara.¹³¹

Samalaadselt nagu Riigikohus on leidnud kompromissi tagasivõitmisel, on kohus samal arvamusel ka hagi õigeksvõtu tagasivõitmise osas. Riigikohus on nentunud, et hagi õigeksvõtu tagasivõitmisel ei tunnistata kehtetuks kohtulahendit, vaid õiguslikku toimingut ehk hagi õigeksvõtmist¹³². Riigikohus on selgitanud, et tegemist on eelkõige kohtule esitatud avaldusega ehk menetlustoiminguga, samas on hagi õigeksvõtmise avaldus ka ühepoolne tahteavaldus ehk tehing (TsÜS § 67), millega kostja tunnustab tema vastu esitatud nõuet¹³³.

Riigikohus on arutlenud hagi õigeksvõtu tagasivõitmise osas, et mida võidetakse tagasi hagi õigeksvõtu kohtulahendiga. Kohtu hinnangul oli 2006. aastal selge, et kohtulikku kokkulepet on võimalik tagasivõita selle tehingulise iseloomu tõttu, kuid ebaselge on seaduse sätestuses hagi õigeksvõtu tagasivõitmine. PankrS § 109 lg-s 1 oli 2006. aasta redaktsioonis veel sõnastus selline, et tagasivõitmisel tunnistatakse kehtetuks ainult võlgniku tehing. Kohus on maininud, et veel enne sellisel kujul pankrotiseadust oli sätestatud, et lisaks tehingute tagasivõitmisele võis võita tagasi ka muid õigustoiminguid, mille hulka võiks kuuluda ka hagi õigeksvõtmine¹³⁴. Alates 2009. aastast on PankrS § 109 lg 1 sätestust muudetud nii, et tagasivõidetav on nii võlgniku tehing kui ka muu toiming. Vastavalt Riigikohtu arutlusele on võimalik tagasivõita ka hagi õigeksvõttu. Hagi õigeksvõtt on tagasivõidetav võlgniku toiming. Autor on eelnevalt märkinud, et PankrS § 109 lg 1 järgi võib tagasi võita nii tehinguid kui toimingud. Soorituse tagasivõitmine on toimingu tagasi võitmine PankrS § 113 järgi. Üldnormi alusel PankrS § 110 järgi on võimalik tagasi võita ainult tehinguid, mitte toiminguid ega sooritusi. Seega kui toimingut ei ole võimalik tagasivõita PankrS § 113 alusel, siis ei ole võimalik seda tagasi võita ka PankrS § 110 alusel. Sellest tulenevalt on võimalik tagasivõita hagi õigeksvõttu PankrS §

---

¹³¹ RKTko 09.10.2019, 2-16-9434/88, p 19.

¹³² RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 13.

¹³³ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 13.

¹³⁴ RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 16.

113 alusel toimingu tagasivõitmisena ning kui toiminguna ei ole võimalik hagi õigeksvõttu tagasivõita, siis tagasivõitmine ei ole erialusel võimalik.

Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine erineb kõikidest teistest tagasivõitmistest selle tõttu, et kui muudel juhtudel tunnistatakse tagasivõitmise korras kehtetuks tehing, siis antud juhul jääb tehing kehtima, kuid kehtetuks tunnistatakse raha maksmine kui sooritus¹³⁵. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmisel § 113 alusel tunnistatakse kehtetuks raha maksmine kui sooritus, mis § 109 lõike 1 tähenduses kujutab endast toimingut, kusjuures kohustust ennast ega selle aluseks olevat tehingut § 113 alusel kehtetuks ei tunnistata¹³⁶. Samas on võimalik, et tagasi ei võideta mitte raha maksmist kui sooritust § 113 alusel, vaid see tehing § 110 alusel mille täitmiseks raha maksti. Nii on tegemist alternatiivsete võimalustega tagasivõitmiseks, mida Riigikohus on võimalikuks pidanud, ilma et tegemist oleks tagasivõitmise üld- ja erinormi kohaldamisega.¹³⁷

Hagi õigeksvõttu ei saa PankrS § 111 alusel tagasi võita. Eelnevalt väljatoodu alusel on hagi õigeksvõtmise eelkõige menetlustoiming tulenevalt asjaolust, et hagi õigeksvõtmise TsMS § 440 tähenduses on ühepoolne kohtule esitatud avaldus, mille kostja tunnustab tema vastu esitatud nõuet¹³⁸. Menetlustoimingute tagasi võitmise võimalikkust ei ole antud sättes mainitud. Seega on hagi õigeksvõtmise avaldus ühepoolne tahteavaldus ehk tehing TsÜS § 67 tähenduses. Kuivõrd kinkeleping on mitmepoolne leping ning seetõttu on tagasivõidetav PankrS § 111 alusel ainult mitmepoolsed tehingud, siis ei ole võimalik ka hagi õigeksvõttu sellel alusel tagasi võita. PankrS § 111 lg 3 võimaldab ka kinkelepingu iseloomuga lepinguid ning muid lepinguid tagasi võita, kuid tegemist on samuti mitmepoolsete lepingutega. Samuti peavad kinke iseloomuga tehingute puhul soorituse ja vastusoorituse väärtused erinema suurusjärgu võrra, kuid hagi õigeksvõtu puhul ei ole võimalik sellisel viisil soorituste väärtusi võrrelda¹³⁹. Seega kuivõrd hagi õigeksvõtmise avaldus on ühepoolne tehing ning hagi õigeksvõtmise on menetlustoiming, siis ei ole võimalik hagi õigeks võttu kinkelepingu tagasivõitmise sätete alusel tagasi võita.

Hagi õigeksvõtmise on kehtetuks tunnistatav tagasivõitmise üldalusel PankrS § 110 järgi. Kuivõrd hagi õigeksvõtu avaldus on ühepoolne tehing, millega kostja võtab hagi õigeks TsMS

---

¹³⁵ P. Varul. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses, lk 353.

¹³⁶ RKTko 19.12.2007, 3-2-1-115-07, p 13 ja 17; RKTko 20.11.2013, 3-2-1-124-13, p 10; RKTko 12.10.2016, 3-2-1-92-16, p 15; RKTko 24.05.2017, 3-2-1-50-17, p 13.

¹³⁷ P. Varul. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses, lk 353.

¹³⁸ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 13.

¹³⁹ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 14.

§ 440 järgi, siis tunnustades hageja nõuet, on sisuliselt tegemist kohtumäärusega kinnitatud kohtuliku kompromissi sarnase olukorraga. Nii kohtuliku kompromissi kui ka hagi õigeksvõtu kinnitamisega väljendatakse kohtule soovi tuua kaasa kindel õiguslik tagajärg.¹⁴⁰ Seega on sisuliselt võimalik tagasivõita kohtulikku kompromissi ja hagi õigeksvõttu sarnaste põhimõtete kohaselt. Sarnaselt kohtuliku kompromissi tagasivõitmisele on ka hagi õigeksvõtu tagasivõitmise osas kohus seisukohal, et tagasi ei võideta kummalgi juhul aluseks olevat kohtulahendit, vaid selle aluseks olevat olukorda. Kompromissi puhul on tagasivõidetav kokkulepe ning seega on hagi õigeksvõtu puhul tagasivõidetav kostja hagi õigeksvõtu avaldus. Hagi õigeksvõtu puhul samuti ei tähenda avalduse kehtetuks tunnistamine hagi õigeksvõttu alusel tehtud kohtulahendi kehtetuks tunnistamist.¹⁴¹ Seega on nii kompromiss kui ka hagi õigeksvõtt tagasivõidetav kui kohtulahendiga seotud toimingu tagasivõitmine.

Pankrotiseaduses ei ole reguleeritud, millises vahekorras on omavahel nõude tunnustamine ja tehingu või toimingu tagasivõitmine. Üldjuhul nõuete kaitsmise koosolekul tunnustatud nõuet ja selle rahuldamisjärku ei saa hiljem vaidlustada (PankrS § 105). Erandina on võimalik tunnustatud nõuet vaidlustada PankrS § 106 lg 2 alusel, kui ilmneb, et nõude või pandiõiguse tunnustamine põhineb võltsitud või ebaõigetel andmetel või kui kohtule esitatud võlausaldajate nimekirja koostamisel on oluliselt rikutud seadust.

Nõuete kaitsmise ja tagasivõitmise olemusega ei oleks kooskõlas kui tunnustatud nõuet ei oleks võimalik tagasivõita. Seega ka tunnustatud nõuet on võimalik tagasi võita tulenevalt pankrotimenetluse eesmärgist. Nõude tunnustamine ja kaitstud nõuete nimekirja kandmine ei takista nõude aluseks oleva tehingu tagasivõitmist. Sealjuures ei ole oluline, kas nõuet tunnustati PankrS § 103 lg 2 esimese lause kohaselt nõuete kaitsmise koosolekul vastuväideteta või PankrS § 106 järgses nõude tunnustamise vaidluses tehtud kohtulahendi alusel.¹⁴² PankrS § 106 lg 2 kohaselt võib kohus tunnustatud nõude uuesti läbi vaadata, kuid sellisel läbivaatamisel ei ole muud tähendust, kui ainult selles osas, kas vaidlustatud nõue loetakse pankrotimenetluses tunnustatuks või mitte.¹⁴³ Seega on võimalik tunnustatud nõuet tagasivõita.

Nõude tunnustamisel ei kontrolli kohus tunnustamise eeldusena seda, kas nõude aluseks olevat tehingut on võimalik tagasi võita või mitte. Kohtul ei ole võimalik ette näha olukorda, kas nõue on tulevikus tagasivõidetav, kuivõrd tagasivõitmise alused võivad ilmnedas alles pärast nõude

---

¹⁴⁰ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 15.

¹⁴¹ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 16.

¹⁴² RKTko 05.11.2014, 3-2-1-92-14, p 13.

¹⁴³ RKTkm 22.02.2017, 3-2-1-157-16, p 13.

tunnustamise kohta kohtulahendi tegemist. Samamoodi ei pruugi tagasivõitmise küsimus olla asjakohane, kuna kui nõue tasutakse väljaspool pankrotimenetlust, siis on tunnustatud nõue ära langenud.¹⁴⁴ Isegi kui nõue on tunnustatud pankrotimenetluses jõustunud kohtulahendiga, siis on hilisem nõude tagasivõitmine siiski võimalik.

Ringkonnakohus on selgitanud, et kehtetuks on võimalik tagasivõitmise korras tunnistada ka hagile vastamata jätmist ehk tagaseljaotsust¹⁴⁵. Hagile vastamata jätmise võib olla tagasivõidetav PankrS 110 alusel. Tagaseljaotsuse tagasivõitmisel on samuti sarnaselt hagi õigeksvõtu ning kohtuliku kompromissi tagasivõitmisel tagasivõidetav selle aluseks olnud tehing. Seega kui tagaseljaotsuse aluseks on olnud käsutustehing, siis hiljem selle kohtulahendiga seotud tehingu tagasivõitmisel on kehtetuks tunnistatav käsutustehing. Tagaseljaotsuse tagasivõitmisel on tagasivõidetav selle kohtulahendi aluseks olnud toiming.

Kuivõrd Riigikohus on selgitanud, et tagasi saab võita kohtuliku hüpoteegi, mis seati hagi tagamise abinõuna ning tagaseljaotsuse lisaks eelnevalt mainitud hagi õigeksvõtule, tunnustatud nõudele ning kohtulikule kompromissile, siis järgnevalt analüüsib autor hagi abinõusid ning nende tagasivõitmise aluseks olevate tehingute ja toimingute tagasivõitmist.

3.2. Hagi tagamise abinõude kohaldatavus

Maksejõuetusavalduse esitamise ja kohtu poolt pankroti väljakuulutamise vahele võivad jääda päevad, nädalad või ka kuud. Sel ajal tuleb kaitsta pankrotivara kahjustumise eest. Saksa õiguse kohaselt on kohtul võimalik hagi tagamisabinõusid kasutades hoida ära võlausaldajate varandusliku olukorra kahjulikku muudatust (InsO § 21 lg 1 p 1). Sama saab järeldada ka Eesti õiguses - kohus kohaldab abinõusid, mis on vajalikud ja asjakohased vastavalt võlgniku antud informatsioonile. Võlausaldajatele antakse võimalus juba pankrotimenetluse algusfaasis mõjutada pankrotimenetluse algatamist ning ka hilisemat pankrotimenetlust.

Hagi tagamise abinõusid on mitmeid, mis on sätestatud TsMS § 378 lg-s 1. Jõustunud kohtulahenditega seotud toimingute tagasivõitmisel on eelkõige asjakohased hagi tagamise abinõud: kostjal teatud tehingute ja toimingute tegemise keelamine (lg 1 p 3), teisel isikul kostjale vara üleandmise või kostja suhtes muude kohustuste täitmise keelamine (lg 1 p 4).

---

¹⁴⁴ RKTKm 22.02.2017, 3-2-1-157-16, p 13.

¹⁴⁵ TrtRnK

Hagi tagamise aluseks on avaldus, milles on muuhulgas kirjeldatud nõue, mille tagamist soovitakse ning nõude tagamise soovitatav abinõu. Hagi tagamise avalduse lahendab kohus põhjendatud kohtumäärusega (TsMS § 384 lg 1). Kuivõrd hagi tagamine toimub kohtumääruse väljastamisega, siis on ka hagi tagamise abinõu tagasivõitmine kohtulahendi alusel tehtud tehingu või toimingu tagasivõitmine.

Hagi tagamise abinõusid kasutatakse muuhulgas ka pankrotimenetluses peale nõudeavalduse esitamist võlausaldajate üldkoosolekul. Võlausaldajad osalevad võlausaldajate üldkoosolekul, kus on määratud enne koosoleku toimumist esitatud nõudeavalduste alusel võlausaldajate hääled. Võlausaldajate hääleõigus üldkoosolekul on problemaatiline, kuivõrd selleks hetkeks ei ole veel selge, millised on võlausaldajate kindlad nõuded. Hääleõiguse annavad võlausaldaja esitatud nõuded, mis ei ole madalama järjekohaga ning mida ei ole vaidlustanud pankrotihaldur ega mõni teine võlausaldaja (InsO § 77 lg 1). Ka vaidlustatud nõuded annavad võlausaldajale hääleõiguse kui üldkoosolekul on jõutud üksmeelele.¹⁴⁶

Nõude põhjendatust kontrollivad pankrotihaldur ja võlausaldajad. Üldjuhul kontrollitakse nõuete põhjendatust enne üldkoosoleku toimumist, et jõuda arusaamale, kas mõnele nõudele esitada vastuväide või mitte.¹⁴⁷ Võlausaldajate üldkoosolekul arutatakse neid nõudeid, mille osas on juba vastuväide esitatud (InsO § 176). Üldkoosoleku kohta tehakse protokoll, millesse märgitakse, millised nõuded on tunnustatud ning milliste osas on esitatud vastuväide.

Saksa õiguse kohaselt võlausaldajate nõuded, milles osas ei ole esitanud pankrotihaldur ega ükski võlausaldaja vastuväited, loetakse tunnustatuks (InsO § 178 lg 1). Kui pankrotihaldur või mõni nõude esitanud võlausaldaja esitab teise võlausaldaja nõude kohta vastuväite, loetakse, et seda nõuet ei ole tunnustatud¹⁴⁸. Sama põhimõte tuleneb ka Eesti õigusest. PankrS § 100³ lg 3 kohaselt nõue loetakse tunnustatuks, kui sellele ei vaidle vastu pankrotihaldur ega võlausaldaja, ning ka siis kui vastuväite esitanud võlausaldaja või pankrotihaldur vastuväitest loobub. Lisaks loetakse kaitsmiseta tunnustatuks nõue, mis on rahuldatud jõustunud kohtulahendiga või pandiõigus, mida on tunnustatud jõustunud kohtulahendiga ehk on olemas juba täitedokument (PankrS §100³ lg 4 p 1 ja 2). Saksa õiguses on sarnane säte, et kui vastuväite saanud võlausaldaja nõude osas on täitedokument, siis on tagajärg erinev, kuivõrd tegemist on sellisel juhul juba tunnustatud kohtulahendiga.¹⁴⁹ Seega on nii Eesti kui Saksa õiguses sarnane

---

¹⁴⁶ U. Foerste, lk 30, äärenr 68.

¹⁴⁷ U. Foerste, lk 170, äärenr 410.

¹⁴⁸ U. Foerste, lk 171, äärenr 412..

¹⁴⁹ U. Foerste, lk 171, äärenr 412.

sätetus, et kui võlausaldajal on olemas jõustunud kohtulahend ehk täitedokument, millega on võlausaldaja nõue juba tunnustatud, siis ei ole võlausaldajal vajalik pankrotimenetluses oma nõuet uuesti tunnustada. Sellisel juhul on tegemist kaitsmiseta tunnustatud nõudega.

Kaitsmiseta tunnustatud nõude puhul enamasti pärineb täitedokument võlgniku vastu suunatud kohtumenetlusest. Kui võlausaldaja on pöördunud võlgniku vastu oma nõude tunnustamiseks hagiga kohtusse ning kohus ei ole veel kohtulahendit teinud, siis pankrotimenetluse algatamisel katkestatakse vastuväite esitamisel see kohtumenetlus.¹⁵⁰

Hagi lahendamisel ning kohtulahendi jõustumisel on võlausaldajal olemas oma nõude maksmapanemiseks täitedokument, mistõttu on see siduv ka pankrotihaldurile. Kui mõni võlausaldaja on esitanud teise võlausaldaja nõudele vastuväite, siis kohtulahendi jõustumisel on ka sellele võlausaldajale kohtulahend siduv. Täitmisele pööratav dokument on alati vaidlustatav sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagiga.¹⁵¹

Kui tegemist on kaitsmiseta tunnustatava nõudega, siis PankrS § 106 lg 2 ei sätesta võimalust avada kohtulahendiga rahuldatud nõude kohta uus sisuline vaidlus. Ehk sellisele nõudele ei saa esitada vastuväidet PankrS § 100¹ lg 3 ja 4 tähenduses, vaid pankrotihaldur või võlausaldaja peaks esitama kohtule hagita menetluse avalduse.¹⁵² Kohtud ei saa hinnata, kas on tõendatud võlgniku vastu kohtulahendiga tunnustatud nõue ehk hinnata PankrS § 106 lg 2 kohaldatavust. Seda kinnitab ka PankrS § 100³ lg 4 p 1, mille kohaselt pankrotihalduril ei ole õigust kaitsmiseta tunnustatuks loetavate nõuete puhul õigust esitatud nõudeid hinnata.

Kaitsmiseta tunnustava nõude on pankrotihaldur kohustatud kandma võlausaldajate nimekirja, kuid õiguslikult lubatav on kohtumäärusega kinnitatud kohtuliku kompromissi tagasivõitmine (TsMS § 430 lg 9).¹⁵³ Kohtuliku kompromissi tagasivõitmise hagi tagamiseks võib pankrotihaldur taotleda kohtult TsMS § 377 lg 2 ja § 378 lg 1 p 10 järgi sellise hagi tagamise määruse tegemist, millega kohustatakse pankrotihaldurit pankrotimenetluses mitte arvestama tagasivõidetava kohtulahendi alusel määratud häältega kuni tagasivõitmise hagi kohta tehtava kohtulahendi jõustumiseni. Lisaks võib taotleda kohtult hagi tagamise korras, et kohtulahendist tuleneva nõude omajale ei tehtaks pankrotimenetluses väljamakseid (summad hoiustatakse)

---

¹⁵⁰ U. Foerste, lk 173, äärenr 418.

¹⁵¹ U. Foerste, lk 173, äärenr 419.

¹⁵² RKTkm 23.02.2023, 2-21-5718 p 14, 15.

¹⁵³ RKTkm 23.02.2023, 2-21-5718, p 17; RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06 p 14; RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06 p 14.

kuni tagasivõitmise hagi kohta tehtava kohtulahendi jõustumiseni.¹⁵⁴ Samale järeldusele on jõudnud Ringkonnakohus ka hagile vastamata jätmise kohtulahendiga seotud tehingu tagasivõitmisel. Kohtu seisukohast lähtuvalt on õigus jätta kostjale hääled määramata hagi tagamise korras, kui nõue tulenes tagaseljaotsusest¹⁵⁵. Seega on pankrotihalduril õigus jätta hagi tagamise korras võlausaldajale hääleõigus määramata ning ka peatada väljamaksete tegemine, kui nõude aluseks olev tehing või toiming on tagasivõidetav. Sealjuures on võimalik selliseid hagi tagamise abinõusid kohaldada nõude osas, mis on tagasivõidetava tagaseljaotsuse või kohtuliku kompromissiga seotud toiming.

TsMS § 445 lg 2 kohaselt kui menetlus lõpetatakse kompromissi sõlmimisega, siis kohus jätab kohaldatud hagi tagamise abinõu jõusse. Kohus hindab, kas kohtulahendi täitmist tagava abinõuna on see vajalik. Kui kompromiss sõlmitakse, siis see ei mõjuta hagi tagamisega tehtud lahendeid, kui see ei ole vajalik või kui pooled ei taotle hagi täitmist tagavat abinõu tühistamist. Üldjuhul Riigikohus ka poolte taotlusel hagi tagamise abinõu tühistab¹⁵⁶.

Riigikohus on selgitanud, et tagasi saab võita kohtuliku hüpoteegi, mis seati hagi tagamise abinõuna¹⁵⁷. Kohtuliku hüpoteegi võib kohus seada TsMS § 378 lg 1 p 1 ja AÕS § 363 lg 1 lausel kostja kinnisasjale hagi tagamiseks. Kohtuliku hüpoteegiga on AÕS § 363 lg 2 järgi tagatud kohtulahendi alusel rahuldatud nõue. See annab hagi tagamist taotlenud isikule TsMS § 388 lg 1 järgi asja koormavate teiste õiguste suhtes üldiselt samasugused õigused nagu hüpoteek hüpoteegipidajale. Sama tuleneb AÕS § 364. Kohtulik hüpoteek annab hüpoteegipidajale ka pankrotimenetluses põhimõtteliselt samasugused õigused nagu nõ tavaline hüpoteek.¹⁵⁸

Võlausaldajate pandiga tagatud tunnustatud nõuded rahuldatakse PankrS § 153 lg 1 p 1 järgi eelisjärjekorras pandieseme müügist saadud raha ulatuses. Selleks, et nõuet tunnustada pankrotimenetluses esimeses järgus, on vajalik kehtiv pandiõigus, kuivõrd pandiga tagatud nõudena saab pankrotimenetluses tunnustada vaid nõudeid, mille tagamiseks on kehtiv pandiõigus. Kui võlgniku vastu on esitatud enne pankroti väljakuulutamist hagi, mille osas on hagi tagatud kohtuliku hüpoteegi kandmisega registrisse, siis kui kohtulik hüpoteek kustutatakse, siis ei ole võimalik pandiõiguse alusel enam nõuet tunnustada esimeses järgus.

---

¹⁵⁴ RKTkm 23.02.2023, 2-21-5718 p 17.

¹⁵⁵ TrtRnK 27.06.2023, 2-21-17683, p 5 ja 11.

¹⁵⁶ RKTkm 09.01.2007, 3-2-1-108-06, p 15.

¹⁵⁷ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 21.

¹⁵⁸ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 17.

Kohtuliku hüpoteegi kustutamise kinnistusraamatust ei ole võimalik tunnustada pankrotimenetluses sama nõuet pandiga tagatud nõudena. Võimalik on tunnustada nõuet teises järgus pandiga tagamata nõudena.¹⁵⁹ Kui pankroti väljakuulutamisel on haginõue lahendamisel ning ei ole menetlust lõpetatud, vaid on seatud hagi tagamise abinõuna kohtulik hüpoteek, siis on mõistlik võlausaldaja esitada alternatiivne nõue. Alternatiivse nõude esitamine võimaldab saada võlausaldaja oma nõue tunnustatud teises järgus, kui kohtulik hüpoteek peaks hagi tagamise abinõuna kustutatama.

Kui hagi tagamise abinõuna kohtulik hüpoteek kinnistusraamatust kustutatakse, siis pankrotimenetluses ei ole selle kohtumenetluse esemeks lahendada küsimus kohtuliku hüpoteegi õigsuses.¹⁶⁰ PankrS § 43 lg 2 kohaselt kui enne pankroti väljakuulutamist alanud kohtumenetluses on varaline nõue võlgniku vastu, mille kohta ei ole veel lahendit tehtud, siis jätab kohus nõude või kaebuse läbi vaatamata. Sealjuures ei ole kohtul diskretisooniõigust, vaid kohus peab menetluse lõpetama läbi vaatamata jätmisega¹⁶¹. Sellest võiks järeldada, et kohaldub TsMS § 386 lg 4, mille kohaselt kui hagi jäetakse läbi vaatamata, siis kohus tühistab hagi tagamise abinõu. Seetõttu lõpetatakse kohtumenetlus nõude läbi vaatamata jätmisega, kuid see ei too kaasa kohtuliku hüpoteegi kustutamist. Kui samas kohtumenetluses on eelnevalt hagi tagamise abinõuna seatud kohtulik hüpoteek, siis seadusandja mõte ei ole, et hagi läbi vaatamata jätmisega peaks kaasnema hagi tagamise tühistamine ja kohtuliku hüpoteegi kustutamine. Selline kohtuliku hüpoteegi kustutamine ainuüksi pankrotimenetluse algatamisest ei ole seadusandja eesmärkidega kooskõlas, kuivõrd kohtuliku hüpoteegiga tagatud võlausaldajaid ei saa kahjustada pankroti väljakuulutamise tõttu. Selleks, et võlausaldaja huvisid ei kahjustataks, suunatakse hageja nõue sisuliselt pankrotimenetlusesse, mis iseenesest ei too kaasa hagi tagamise aluse äralangemist. Kohtulik hüpoteek jääb tagama sama nõuet, mille tagamiseks see seati. Pankrotimenetluses saab esitada sama nõude tunnustamiseks pankrotimenetluses ning seda ka PankrS § 153 lg 1 p 1 järgi esimese järgu nõudena. Pankrotimenetluses lahendatakse küsimus hüpoteegi kehtivuse või tühistamise osas, seega hagi tagamise saab tühistada ja võlgniku taotlusel kohtulikku hüpoteeki kustutada juhul, kui hageja nõuet või selle rahuldamisjärku pankrotimenetluses ei tunnustata ja võlausaldaja ei esita hagi nõude või rahuldamisjärku tunnustamiseks või kui see hagi jäetakse rahuldamata.¹⁶²

---

¹⁵⁹ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 12-14.

¹⁶⁰ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 14.

¹⁶¹ RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 18.

¹⁶² RKTko 09.02.2011, 3-2-1-143-10, p 20.

3.3. Kohtulahenditega seotud tehingute ja toimingute tagasivõitmise õiguslik tagajärg

Tagasivõidetud tehingu teisel poolel tekib kohustus tehingu järgi saadu tagastada pankrotivarasse. Vara tagasivõitmise tagajärjed puudutavad peamiselt võlgniku ja tagasivõidetud tehingu teist poolt.¹⁶³

Pankrotimenetluse algatamisega ei kao vastastikused nõuded, vaid lõpeb nende maksmapandavus¹⁶⁴. Seetõttu võivad nõuded kesta kauem kui pankrotimenetlus. Võlausaldaja võib ka peale pankrotimenetluse lõppu oma nõudeid sisse nõude läbi täitemenetluse¹⁶⁵. Võlausaldaja ei saa täitemenetlusesse oma nõuet esitada, kui võlgniku osas on algatatud kohustustest vabastamise menetlus. Kohustustest vabastamise menetluse lõppedes otsustab kohus kas võlgnik vabastatakse pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest või mitte. Kui võlgnikku ei vabastata nimetatud kohustustest, siis on võimalik võlausaldajal oma nõue maksma panna ka täitemenetluses. Kui võlgnik vabastatakse kohustusest, siis on võlausaldaja nõue lõppenud ning võlgnik ei pea enam pankrotimenetluses esitatud nõuet tasuma. Samuti vabaneb võlgnik täitmisest, kui täitmine on võimatu ning kui võlausaldaja nõudis pankrotimenetluses kahju hüvitamist¹⁶⁶.

Kui kohus on kinnitanud kompromissi kohtumäärusega, siis see mõjutab nõude säilimist, juhul kui kohtu kinnitatud kompromiss kehtetuks tunnistada. Samas on kohus ka selgitanud, et kui ka kehtetuks tunnistada kokkulepe, mida ei ole kohtumäärusega kinnitatud, siis Riigikohus on leidnud, et tagasivõitmisel kohtuliku kokkuleppe kehtetuks tunnistamine ei tähenda kokkulepet kinnitanud kohtumääruse kehtetuks tunnistamist, vaid kohtumäärusega kinnitatud kokkuleppe kehtetuks tunnistamist¹⁶⁷. Kui võidetakse tagasi kohtulik kompromiss, siis on ka kohtuliku kompromissi määruse aluseks olev kokkulepe kehtetuks tunnistatud. Siiski võiks säilida nõudeõigus võlausaldajal võlgniku vastu läbi PankrS § 102 nõude esitamise tähtaja ennistamise või PankrS § 167 alusel peale pankrotimenetluse lõppemist¹⁶⁸. PankrS § 102 lg 1 kohaselt on võimalik esitada nõude mõjuval põhjusel peale kahe kuulise tähtaja möödumist. Selleks kohus

---

¹⁶³ M. Sutt, lk 652.

¹⁶⁴ U. Foerste, lk 96, äärenr 231.

¹⁶⁵ U. Foerste, lk 96, äärenr 231. InsO § 201 lg 1.

¹⁶⁶ U. Foerste, lk 96, äärenr 232; BGB § 275.

¹⁶⁷ RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 15.

¹⁶⁸ RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 16.

ennistab võlausaldaja taotlusel nõude esitamise tähtaja, kuid seda kuni pankrotihalduri poolt võlausaldajate nimekirja kohtule kinnitamiseks esitamiseni. Juhul kui kohtule on võlausaldajate nimekiri juba esitatud, siis on võimalik nõuet esitada PankrS § 167 alusel. PankrS § 167 lg 1 järg võivad esitada võlausaldajad ka pärast pankrotimenetluse lõppemist nõudeid. Esitada võib nõudeid, mis on jäänud esitamata ning nõudeid, mis on esitatud, kuid jäid rahuldamata ja millele võlgnik vastu vaidles. Sellest tulenevalt on võimalik võlausaldajal enda nõue ikkagi esitada.

Tunnustatud nõude tagasivõitmine ei ole tunnustatud nõude vaidlustamine PankrS § 106 mõttes. Kui nõude tunnustamise saavutanud võlausaldaja nõue võidetakse tagasi, siis sellel võlausaldajal ei ole õigust saada pankrotivarast väljamakseid ning võlausaldaja nõude tunnustamisega seotud õigused lõpevad. Nõude tunnustamisel on võlausaldajal õigus nõude võlgnikult kohustuse täitmist. Kui kohus on tunnistanud tagasivõitmisega tunnustatud nõude kehtetuks, siis annab see pankrotihaldurile õiguse keelduda kohustuse täitmisest pankrotivara arvelt. Sellisel viisil keeldumise õiguse saab pankrotihaldur ka ilma tunnustatud nõude vaidlustamise.¹⁶⁹ Seega on tagasivõitmise tagajärjel võlausaldaja tunnustatud nõude aluseks olnud õigused lõppenud ning pankrotihaldur ei pea sellise võlausaldaja nõuet enam pankrotimenetluses rahuldama. Tunnustatud nõudega võlausaldaja, kelle nõue on tagasivõidetud, ei oma enam võlgniku vastu nõuet ning seda ka pankrotimenetluses ei rahuldata.

Autor on eelnevalt välja selgitanud, et ühisvara jagamise lepingu tagasivõitmiseks on vajalik ka ühisvara uuesti jagada. Ühisvara on võimalik tagasivõita PankrS § 112 alusel. Ühisvara tagasivõitmise õiguslikuks tagajärjeks on see, et ühisvara jagamist ei ole toimunud ning lepinguga jagatud vara on endiselt abikaasade või lahutatud abikaasade ühisvara hulgas.¹⁷⁰ Seega toimub justkui endise olukorra taastamine, kuivõrd juba ära jagatud ühisvara muutub uuesti ühisvaraks. Kuivõrd ühisvara jagamine on ka kohtuliku kompromissi tagasivõitmine, siis saab kompromissi tagasivõitmisel olla tagajärjeks endise olukorra taastamine ehk kokkuleppe eelne seisund on selline justkui kokkulepet ei oleks tehtud.

Riigikohus on leidnud, et ühisvara tagasivõitmise hagid on suunatud eelkõige asjaõiguslepingu vaidlustamisele. Seega on kooskõlas tagasivõitmise mõttega, et ühisvara tagasivõitmiseks on vajalik asjaõigusleping kehtetuks tunnistada. Kuivõrd ühisvara tagasivõitmisel jagatakse ka ühisvara, siis ühisvara jagamise korral on õigusmuudatus seotud vaid vara omandi üleandmisele ühe abikaasa lahusvara hulka, st toimub vaid vara käsutamine. Kui on tuvastatud alus ühisvara

---

¹⁶⁹ RKTkm 22.02.2017, 3-2-1-157-16, p 14.

¹⁷⁰ RKTko 20.12.2016, 3-2-1-74-16, p 18.

tagasivõitmiseks ning ka asjakohane käsutustehing (asjaõigusleping) on kehtetuks tunnistatud, siis on õiguslikuks tagajärjeks olukord, kus ühisvara jagamist kui taotletud õigusmuudatust ei ole tegelikult toimunud ning ühisvara jagamise lepinguga jagatud vara on endiselt abikaasade või lahutatud abikaasade ühisvara hulgas.¹⁷¹ Selline seisukoht tuleneb TsÜS § 84 lg 1 esimesest lausest, mille kohaselt tühisel tehingul ei ole algusest peale õiguslikke tagajärgi ning TsÜS § 90 lg 1 kolmandast lausest, mille kohaselt kui tehing on tühistatud, siis on see algusest peale kehtetu. Nende koosmõjus saab järeldada, et ühisvara tagasivõitmisel on ühisvara jagamise kokkulepe (asjaõigusleping) algusest peale kehtetu.

Kui ühisvara võidetakse tagasi, siis olenevalt kinnisasja jagamisest kas ainuomandisse või kaasomandisse, muutub kinnistusraamatu kanne. Kui kinnisasi jagatakse kaasomandisse, siis ühe abikaasa ainuomanikuks olemise kanne muutub asjaõiguslepingu kehtetuse korral materiaalselt ebaõigeks ning tekib õigus kande parandamiseks (AÕS § 65 lg 1). Kui peale ühisvara jagamist on ainuomanikuks ikkagi teine abikaasa, siis see otsus ei ole kujundusliku toimega ning vara jagamine toimub kinnistamisega (AÕS § 64¹).¹⁷² Kinnistamiseks tehakse kinnistusraamatusse uus kanne, isegi kui eelnevalt oli teine abikaasa, kes ei ole võlgnik, märgitud ainuomanikuna¹⁷³.

Tagasivõitmise õiguslik tagajärg ei ole kompromissi kinnitamise kohtumääruse kehtetuks tunnistamine, vaid sellega kaasneb võimalus esitada sissenõudja vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi TMS § 221 lg 1 alusel.¹⁷⁴ Tagasivõitmise õiguslikuks tagajärjeks on kohtulahendi aluselt tehtud tehingu või toimingu kehtetuks tunnistamine, mis tuleneb tagasivõitmise eesmärgist. Siiski kui tagasi võidetakse kompromissi, siis selleks õiguslikuks tagajärjeks ei ole kohtulahendi kehtetuks tunnistamine, vaid võlgnikul on võimalus esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Kompromissi kohtumäärus on täitedokumendiks ning selle alusel on võimalik sissenõudjal kohtulahendit sundtäita. TMS § 221 lg 1 kohaselt võib võlgnik esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud. Kuivõrd võlgnik võib esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi, siis võib osutada võimatuks kompromissi kohtumääruse sundtäitmine. Kui kompromissi kohtumäärus tagasi võita, siis esineb alus

---

¹⁷¹ RKTko 20.12.2016, 3-2-1-74-16, p 18.

¹⁷² RKTko 20.12.2016, 3-2-1-74-16, p 18.1 ja 18.2.

¹⁷³ RKHko 15.03.2016, 3-3-1-82-15, p 22.1 ja 22.2.

¹⁷⁴ RKTko 20.10.2021, 2-17-8832, p 17; RKTko 13.10.2006, 3-2-1-80-06, p 15

Ka hagi õigeksvõtu tagasivõitmise õiguslik tagajärg ei ole hagi õigeksvõtu alusel tehtud kohtulahendi kehtetuks tunnistamine, vaid sellega kaasneb võimalus esitada sissenõudja vastu sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi TMS § 221 lg 1 alusel¹⁷⁵. Sellise kohtulahendi sundtäitmine ei ole õigustatud, kuivõrd selleks puudub alus. Kui PankrS § 110 alusel on hagi õigeksvõtt tagasi võidetud, siis on tagasivõitmisega kehtetuks tunnistatud kohtule esitatud kostja avaldus hageja nõude tunnustamise kohta. Seega sundtäitmiseks olnud alus on ära langenud ning tunnustamistehingut enam õiguslikus mõttes ei eksisteeri.¹⁷⁶

Kolleegium märgib, et pankrotimenetluses kinkelepingu tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistamisel tekib tehingu järgi saadu tagastamise osas olemuslikult alusetu rikastumise võlasuhe, mida reguleerib pankrotiseadus. Alusetu rikastumise võlasuhtele tuleb aga kohaldada võlaõigusseaduse, tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja rahvusvahelise eraõiguse seaduse rakendamise seaduse §-s 23 toodud põhimõtet, st kohaldada tuleb seadust, mis kehtis alusetu rikastumise ajal.¹⁷⁷

Riigikohus on selgitanud, et tagasi saab võita kohtuliku hüpoteegi, mis seati hagi tagamise abinõuna, hagi õigeksvõtu. Tunnustatud nõude ning kohtuliku kompromissi. Samuti on Ringkonnakohus selgitanud, et tagasivõidetav on ka tagaseljaotsus. Hagi tagamise abinõud on eelkõige seotud kohtuliku hüpoteegi ning tagaseljaotsuse tagasivõitmise tehingute ja toimingutega kaasnevates kohtulahendites. Hagi tagamise abinõudena on võimalik jätta võlausaldajale hääled võlausaldajate koosolekul määramata ning peatada väljamaksete tegemine.

---

¹⁷⁵ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 16.

¹⁷⁶ RKTko 04.04.2018, 2-16-7541, p 16.

¹⁷⁷ RKTko 03.11.2008, 3-2-1-90-08, p 14.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas ja millisel õiguslikul alusel on võlausaldaja nõude kohta tehtud jõustunud kohtulahenditega seotud tehinguid ja toimingud võlausaldajate ühistes huvides lubatud tagasi võita ning millised on sellise tagasivõitmise õiguslikud tagajärjed võlausaldaja nõude osas. Töö eesmärgi väljaselgitamiseks otsis autor ka vastust uurimisküsimusele, millised põhimõtted tagasivõitmisele üldiselt kohalduvad, millise ajahetke seisuga tuleb pankrotivõlausaldajate huvide kahjustamist tagasivõitmiseks hinnata ning millisel viisil on võimalik võlausaldajate huvisid jõustunud kohtulahenditega kahjustada.

Autori hinnangul oli eesmärgi täitmiseks vajalik välja selgitada, millised on pankrotimenetluse ja tagasivõitmise eesmärgid ning kuidas need on tagasivõitmise kohaldumisega seotud. Peamiseks pankrotimenetluse eesmärgiks on võlausaldajate huvide kaitse ning võlausaldajate nõuete rahuldamine. Seega tagasivõitmise hagi esitamise ajendiks on pankrotivara suurendamine.

Maksejõuetusmenetlust reguleerib pankrotiseadus ning füüsilise isiku maksejõuetuse seadus, kuid käsitletud on töös peamiselt pankrotiseadust, kuivõrd tagasivõitmist reguleerib pankrotiseadus. Pankrotiseaduses on käsitletud ka pankrotimenetluse eesmäärke. Pankrotiseaduse kohaselt on pankrotimenetluse eesmäärke eelkõige kolm. Pankrotimenetluse põhiliseks sisuks on võlausaldaja nõuete rahuldamine ning seda võlgniku vara arvelt.

Tagasivõitmise hagi on mõistlik esitada, kui pankrotivarast võlausaldajatele tehtavad makse suurenevad või kui suureneb pankrotivara. Pankrotimenetluse mõte on, et kui suureneb vara, siis keegi saab suuremad väljamaksed. Sellest tulenevalt - kui tagasivõitmisel väljamaksed vähenevad, siis ei vasta tagasivõitmine oma eesmärkidele.

Tagasivõitmisel tunnistab kohus kehtetuks tehingu PankrS § 109 eelduste täitmisel ning § 110 jj alusel. Üheski PankrS alustest ei ole mainitud, et eesmärgiks on, et pankrotivara peaks suurenema. Küll aga saab seda tuletada läbi PankrS § 109 sätestatud eelduse, et võlausaldajate huvisid ei tohi kahjustada. Täitemenetluses läbi selle, et kui võlausaldaja on esitanud avalduse, siis võlausaldaja saaks raha kätte. Kui kummaski menetluses esitatakse tagasivõitmiseks hagi, siis mõte on saada menetluses rohkem rahalisi vahendeid.

Teoreetiliselt on võimalik võlausaldaja huvisid kahjustada kahel viisil – kõigi võlausaldajate kahjustamine, mille puhul läheb vara võlausaldajate haardest välja, või kui eelistatakse ühte võlausaldajat teise ees, mille puhul rikutakse võlausaldajate võrdse kohtlemise printsiipi.

Võlausaldajate huvid loetakse eelduslikult kahjustunuks, kui hageja tõendab, et võlausaldajate nõuded oleksid hüpoteetiliselt ilma võlausaldajaid võimalike kahjustavate tehinguteta saanud suuremas ulatuses rahuldatud, võrreldes sellega, millises ulatuses need saaksid kaetud tagasivõitmise aja seisuga. Selle kohaselt on võlausaldajate huvide kahjustamise vaatest oluline, millise ajahetkega võrrelduna oleks võlausaldajate nõuded suuremas osas tasutud. Võlausaldajate huvide kahjustamist on võimalik hinnata nii tehingu tegemise seisuga kui tagasivõitmise seisuga.

Magistritöö autor tõlgendas võimaliku lahendusena võlausaldaja huvide kahjustamise hetke järgnevalt. Esimese kriteeriumina tuleb vaadata, kas võlausaldajate huve kahjustati tehingu tegemisel ning kui kahjustati, siis hinnata, kas huvid on jätkuvalt kahjustatud ka tagasivõitmise realiseerimisel. Kui võlausaldajate huve ei kahjustatud tehingu tegemisel, siis ei ole tehing tagasivõidetav. Kui võlausaldajate huve kahjustati tehingu tegemisel ning tagasivõitmise hagi esitamisel ei ole kahjustatud, siis ei ole tehing tagasivõidetav. Tehingud on tagasivõidetavad, kui võlausaldajate huvid on kahjustatud nii tehingu tegemisel kui ka tagasivõitmisel.

Võlausaldajate huvid on kahjustatud, kui kas või ühe võlausaldaja huvid on kahjustatud ning seda sõltumata tema nõude rahuldamisjärgust. Võlausaldajate huvide kahjustamisega on tegemist ka siis, kui võlgnik teeb tehingu, mis toob hiljem kaasa tulevaste võlausaldajate huvide kahjustamise.

Kuivõrd tagasivõidetavad on võlgniku tehingud ja toimingud, siis on samuti tagasivõidetavad jõustunud kohtulahenditega seotud tehingud ja toimingud. Riigikohus on selgitanud nii täitemenetluse kui ka pankrotimenetluse kontekstis, et tagasi saab võita kohtuliku hüpoteegi, mis seati hagi tagamise abinõuna ning hagi õigeksvõtu. Samuti saab tagasi võita tehingu, millest tulenev nõue on kantud pankrotimenetluses kaitstud nõuete nimekirja ja mida on tunnustatud jõustunud kohtuotsusega ning kohtuliku kompromissi. Ringkonnakohus on selgitanud, et tagasi on võimalik ka võita tagaseljaotsust ehk hagile vastamata jätmist.

Kõige selgemini kohaldatav on kompromissi tagasivõitmine, kuivõrd seaduses on konkreetselt sätestatud kompromissi tagasivõitmise võimalikkus. Riigikohus on seejuures kinnitanud, et kohtulikku kompromissi saab tagasivõitmise korras kehtetuks tunnistada. Sealjuures kohtuliku kompromissi kehtetuks tunnistamine ei tähenda kokkulepet kinnitanud kohtumääruse kehtetuks

tunnistamist. Kui vaidlustada tagasivõitmisel teises kohtuasjas tehtud kohtulikku kompromissi, siis ei ole tegemist kohtumääruse enda vaidlustamisega, vaid kohtumäärusega kinnitatud kokkuleppe vaidlustamisega.

Tagasivõidetavaks kohtulikuks kompromissiks saab olla ka ühisvara jagamise kohtulahendis sisalduv ühisvara jagamise kokkulepe. Sealjuures asus kohus seisukohale, et isegi kui ühisvara jagamisel ei ole sõlmitud kohtulikku kompromissi (kohtulahendiks kompromiss), kuid ühisvara on jagatud sisuliselt ühisvara jagamise kokkuleppena, siis saab kohaldada tehingu tagasivõitmise regulatsiooni. Seega tehing on tagasivõidetav ka siis, kui ühisvara jagati jõustunud kohtuotsusega, aga sisuliselt on tegemist kompromisskokkuleppega, kus vastaspool ei ole teostanud enda menetlusõigusi ning on olnud tegevusetu. Ühisvara jagamise kokkuleppe kehtetuks tunnistamine ei toimu terve tehingu osas, vaid kohus tunnistab kehtetuks vara jagamise „vastavas osas“, s.t loobunud osas. Seega toimub selles osas justkui endise olukorra taastamine, kuivõrd juba ära jagatud ühisvara muutub uuesti ühisvaraks. Kuivõrd ühisvara jagamine on ka kohtuliku kompromissi tagasivõtmine, siis saab kompromissi tagasivõitmisel olla tagajärjeks endise olukorra taastamine ehk kokkuleppe eelne seisund on selline justkui kokkulepet ei oleks tehtud.

Riigikohus on leidnud, et ühisvara tagasivõitmise hagid on suunatud eelkõige asjaõiguslepingu vaidlustamisele. Seega on kooskõlas tagasivõitmise mõttega, et ühisvara tagasivõitmiseks on vajalik asjaõigusleping kehtetuks tunnistada. Kui on tuvastatud alus ühisvara tagasivõitmiseks ning ka asjakohane käsutustehing (asjaõigusleping) on kehtetuks tunnistatud, siis on õiguslikuks tagajärjeks olukord, kus ühisvara jagamist kui taotletud õigusmuudatust ei ole tegelikult toimunud ning ühisvara jagamise lepinguga jagatud vara on endiselt abikaasade või lahutatud abikaasade ühisvara hulgas. Seega ühisvara tagasivõitmisel on ühisvara jagamise kokkulepe (asjaõigusleping) algusest peale kehtetu.

Samalaadselt nagu Riigikohus on leidnud kompromissi tagasivõitmisel, on kohus samal arvamusel ka hagi õigeksvõtu tagasivõitmise osas. Hagi õigeksvõtmine on kehtetuks tunnistatav tagasivõitmise üldalusel PankrS § 110 järgi. Riigikohus on nentunud, et hagi õigeksvõtu tagasivõitmisel ei tunnistata kehtetuks kohtulahendit, vaid õiguslikku toimingut ehk hagi õigeksvõtmist. Seega on nii kompromiss kui ka hagi õigeksvõtt tagasivõidetav kui kohtulahendiga seotud toimingu tagasivõtmine. Sarnaselt kohtuliku kompromissi tagasivõitmisega on ka hagi õigeksvõtu tagasivõitmise osas kohus seisukohal, et tagasi võidetakse selle aluseks olevat olukorda. Kompromissi puhul on tagasivõidetav kompromissi aluseks olev kokkulepe ning seega on hagi õigeksvõtu puhul tagasivõidetav kostja hagi

õigeksvõtu avaldus. Hagi õigeksvõtu puhul samuti ei tähenda avalduse kehtetuks tunnistamine hagi õigeksvõttu alusel tehtud kohtulahendi kehtetuks tunnistamist.

Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine erineb kõikidest teistest tagasivõitmistest selle tõttu, et kui muudel juhtudel tunnistatakse tagasivõitmise korras kehtetuks tehing, siis antud juhul jääb tehing kehtima, kuid kehtetuks tunnistatakse raha maksmine kui sooritus.

Nõuete kaitsmise ja tagasivõitmise olemusega ei oleks kooskõlas kui tunnustatud nõuet ei oleks võimalik tagasivõita. Nõude tunnustamine ja kaitstud nõuete nimekirja kandmine ei takista nõude aluseks oleva tehingu tagasivõitmist. Nõude tunnustamisel ei kontrolli kohus tunnustamise eeldusena seda, kas nõude aluseks olevat tehingut on võimalik tagasi võita või mitte. Kohtul ei ole võimalik ette näha olukorda, kas nõue on tulevikus tagasivõidetav, kuivõrd tagasivõitmise alused võivad ilmnedä alles pärast nõude tunnustamise kohta kohtulahendi tegemist. Kui nõude tunnustamise saavutanud võlausaldaja nõue võidetakse tagasi, siis sellel võlausaldajal ei ole õigust saada pankrotivarast väljamakseid ning võlausaldaja nõude tunnustamisega seotud õigused lõpevad.

Hagi tagamise abinõudena on pankrotihalduril õigus jätta hagi tagamise korras võlausaldajale hääleõigus määramata ning ka peatada väljamaksete tegemine, kui nõude aluseks olev tehing või toiming on tagasivõidetav. Sealjuures on võimalik selliseid hagi tagamise abinõusid kohaldada nõude osas, mis on tagasivõidetava tagaseljaotsuse või kohtuliku kompromissiga seotud toiming.

DAMAGE TO THE INTERESTS OF THE CREDITOR AND RECOVERY OF ACTIONS RELATED TO COURT DECISIONS THAT HAVE ENTERED INTO FORCE IN BANKRUPTCY PROCEEDINGS

SUMMARY

The aim of the master's thesis was to find out whether and on what legal basis the transactions and acts related to court decisions that have entered into force on the creditor's claim are allowed for transactions avoidance in the common interest of the creditors and what are the legal consequences of transactions avoidance in relation to the creditor's claim. In order to determine the purpose of the work, the author also sought an answer to the research question of what principles generally apply to transactions avoidance, at what point in time the damage to the interests of bankruptcy creditors must be assessed in transactions avoidance, and in what way it is possible to harm the interests of creditors by court decisions that have entered into force.

According to the author, in order to achieve the goal, it was necessary to find out what the objectives of bankruptcy proceedings and transactions avoidance are and how they relate to the application of transactions avoidance. The main purpose of bankruptcy proceedings is to protect the interests of creditors and satisfy creditors' claims. Thus, the motive for bringing an action for transactions avoidance is to increase the insolvency estate.

Insolvency proceedings are regulated by the Bankruptcy Act and the Insolvency of Natural Persons Act, but the work mainly deals with the Bankruptcy Act, as transactions avoidance is regulated by the Bankruptcy Act. The Bankruptcy Act also addresses the objectives of bankruptcy proceedings. According to the Bankruptcy Act, the objectives of bankruptcy proceedings are primarily three. The main content of bankruptcy proceedings is the satisfaction of the creditor's claims at the expense of the debtor's assets.

It is reasonable to file an action for transactions avoidance if the payment to creditors from the insolvency estate increases or if the insolvency estate increases. The point of bankruptcy proceedings is that if there is an increase in assets, then someone will receive larger payouts. Consequently, if the payouts decrease upon recovery, then the recovery will not meet its goals.

Upon recovery, the court will declare the transaction invalid upon fulfilment of the prerequisites of § 109 of the PankrS and on the basis of § 110 et seq. There is no mention in any of the PankrS

grounds that the goal is that the bankruptcy estate should increase. However, this can be inferred through the presumption laid down in § 109 of the PankrS that the interests of creditors must not be harmed. If a lawsuit is filed for transactions avoidance in bankruptcy proceedings, then the idea is to get more funds into the proceedings.

In theory, it is possible to harm the interests of a creditor in two ways: harming all creditors, where assets go beyond the reach of creditors, or where one creditor is favoured over another, in breach of the principle of equal treatment of creditors.

The interests of creditors shall be presumed to have been damaged if the plaintiff proves that the creditors' claims would hypothetically have been satisfied to a greater extent without any transactions to the detriment of the creditors compared to the extent to which they would be covered at the time of transactions avoidance. According to that provision, from the point of view of harming the interests of creditors, it is important from the point in time at which the creditors' claims would have been paid in the majority. The damage to the interests of creditors can be assessed both at the time of the transaction and at the time of transactions avoidance.

The author of the master's thesis interpreted the moment of damage to the interests of the creditor as a possible solution as follows. The first criterion is whether the interests of creditors were adversely affected at the time of the transaction and, if so, whether the interests continue to be prejudiced in the realisation of the transactions avoidance. If the interests of creditors were not adversely affected when the transaction was carried out, then the transaction is not part of transactions avoidance. If the interests of creditors were adversely affected when the transaction was carried out and the creditors' interests have not been adversely affected when the action for transactions avoidance was brought at the same time, the transaction is not possible as part of transactions avoidance. Transactions are part of transactions avoidance if the interests of creditors are damaged both at the time of the transaction and at the time of presenting an action for transactions avoidance.

The interests of creditors are prejudiced if the interests of at least one of the creditors have been prejudiced, regardless of the degree of satisfaction of his claim. Damage to the interests of creditors also occurs when the debtor enters into a transaction that subsequently leads to damage to the interests of future creditors.

In so far as the debtor's transactions and acts are part of transactions avoidance, transactions and acts relating to court decisions that have entered into force can also be recovered in transactions avoidance. The Supreme Court has clarified in the context of both enforcement

proceedings and bankruptcy proceedings that a judicial mortgage, which was established as a precautionary measure and the acquittal of the action, can be recovered. It is also possible to win back a transaction arising from which the claim has been entered in the list of claims protected in bankruptcy proceedings and which has been recognized by a court decision that has entered into force and a court settlement.

The most clearly applicable as part of transactions avoidance is compromise, since the law specifically provides for the possibility of recovering a compromise. At the same time, the Supreme Court has confirmed that a judicial compromise can be declared invalid by way of transactions avoidance. However, the annulment of the compromise does not mean that the court order that approved the agreement is invalid. If a judicial settlement in another case is to be challenged in the event of recovery, it is not a question of challenging the court order itself, but of challenging the agreement confirmed by the court order.

A court settlement to be recovered can also be an agreement on the division of joint property contained in a court decision on the division of joint property. At the same time, the court took the view that even if no court settlement has been concluded on the division of the joint property (a court decision as compromise), but the joint property has been divided in essence as an agreement on the division of joint property, the regulation on the recovery of the transaction can be applied. Thus, the transaction is recoverable even if the joint property was divided by a court decision that has entered into force, but in essence it is a compromise agreement, where the opposing party has not exercised its procedural rights and has been inactive. The invalidation of the agreement on the division of joint property does not occur in respect of the entire transaction, but the court declares invalid the "corresponding part" of the division of property, i.e. the abandoned part. Thus, in this regard, it is as if the previous situation is restored, since the joint property that has already been divided becomes joint property again. Since the division of joint property is also the recovery of a judicial compromise, the consequence of reclaiming the compromise can be the restoration of the previous situation, i.e. the state before the agreement is as if no agreement had been made.

The Supreme Court has found that actions for the transactions avoidance of joint property are primarily aimed at challenging a real right contract. Thus, it is consistent with the idea of recovery that in order to recover the joint property, it is necessary to declare the real right contract invalid. If a ground for recovering the joint property has been established and the relevant disposal transaction (real right contract) has also been annulled, the legal consequence is that the division of the joint property as the requested change in law has not actually taken

place and the property divided by the agreement on the division of joint property is still included in the joint property of the spouses or divorced spouses. Thus, upon recovery of the joint property, the agreement on the division of the joint property (real right contract) is invalid from the very beginning.

In the same way that the Supreme Court has found a compromise on recovery, the court is of the same opinion regarding the recovery of the acquittal of the action. The acquittal of the action can be declared invalid on the general basis of recovery under Section 110 of the PankrS. The Supreme Court has stated that if the acquittal of the action is withdrawn, the court decision is not declared invalid, but the legal act, i.e. the acquittal of the action. Similar to reclaiming a judicial settlement, the court is of the opinion that the underlying situation will be reclaimed. In the case of a compromise, the agreement on which the compromise is based is recoverable and, therefore, in the event of acquittal of the action, the defendant's application for acquittal of the action is recoverable. Similarly, in the case of acquittal of an action, the annulment of the application does not mean the annulment of the court decision made on the basis of the acquittal of the action.

Recovery of the performance of a financial obligation differs from all other recoveries in that if in other cases a transaction is declared void by way of recovery, then in this case the transaction remains valid, but the payment of money as a performance is invalidated.

It would be incompatible with the nature of the defence and recovery of claims if the recognised claim could not be recovered. The recognition of a claim and its inclusion in the list of protected claims shall not prevent the recovery of the underlying transaction. When recognising a claim, the court does not verify as a prerequisite for recognition whether the underlying transaction can be recovered or not. It is not possible for the court to foresee whether the claim will be recoverable in the future, since the grounds for recovery may become apparent only after a court decision has been made on the recognition of the claim. If the claim of a creditor who has achieved recognition of the claim is recovered, that creditor is not entitled to receive payments from the insolvency estate and the rights relating to the recognition of the creditor's claim expire.

KASUTATUD ALLIKAD

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Bork, R., Veder, M. – Harmonisation of Transactions Avoidance Laws, Cambridge, Antwerp, Chicago, Intersentia 2022.
2. Bork, R. – Principles of Cross-Border Insolvency Law. Intersentia 2017.
3. Foerste, U. Pankrotiõigus. Tallinn: Kirjastus Juura 2018.
4. Havansi, E. Tagasivõitmine ja teised võlausaldajate kaitsevahendid maksejõuetusõiguses. Soome vaatepunkt. – Juridica, 2008/VI.
5. Key, A. The Harmonization of the Avoidance Rules in European Union Insolvencies. – International and Comparative Law Quarterly, 2017, Volume 66, Issue 1.
6. Legislative Guide of Insolvency Law – UNCITRAL 2005.
7. Orderly & Effective Insolvency Procedures. - International Monetary Fund 1999.
Arvutivõrgus: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm> (21.04.2024).
8. Perem, J. Tagasivõitmine Eesti pankrotiseaduses ja mõned võrdlused Rootsi vastava seadusandlusega. – Juridica, 1995/VII.
9. Pärna, P, Kõve, V. Asjaõigusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn. Õigusteabe AS Juura. 1996.
10. Suik, A. Kinke iseloomuga lepingu tagasivõitmise eeldused Riigikohtu praktikas. – Juridica, 2011/VII.
11. Sutt, M. Tagasivõitmine pankrotimenetluses. – Juridica, 2000/10.
12. Varul, P. Rahalise kohustuse täitmise tagasivõitmine pankrotimenetluses. – Juridica, 2023/V.
13. Varul, P. Tühine tehing. – Juridica, 2011/I.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

14. Insolvenzordnung. BGBl. I S. 2866, 5.10.1994.
15. Füüsilise isiku maksejõuetuse seadus. – RT I, 06.07.2023, 29.
16. Pankrotiseadus. – RT I, 06.07.2023, 61.
17. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 06.07.2023, 98.
18. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 22.03.2024, 9

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

19. RKTkm 3-2-1-157-16 (22.02.2017).
20. RKTko 3-2-1-50-17, (24.05.2017).
21. RKTkm 3-2-1-46-13 (17.04.2013).
22. RKTko 3-2-1-21-09 (08.04.2009).
23. RKTko 3-2-1-115-07 (19.12.2007).
24. RKTko 3-2-1-149-13, (15.01.2014).
25. RKTko 3-2-1-43-13 (30.04.2013).
26. RKTko 3-2-1-41-14 (20.06.2014).
27. RKTko 3-2-1-163-11 (22.02.2012).
28. RKTko 3-2-1-17-17 (05.04.2017).
29. RKTko 3-2-1-74-16 (20.12.2016).
30. RKTko 3-2-1-77-06 (23.10.2006).
31. RKTko 3-2-1-43-07 (09.05.2007).
32. RKHko 3-3-1-82-15 (15.03.2016).
33. RKTko 3-2-1-80-06 (13.10.2006).
34. RKTko 3-2-1-143-10 (09.02.2011).
35. RKTkm 3-2-1-108-06 (09.01.2007).
36. RKTko 3-2-1-92-14 (05.11.2014).
37. RKTko 3-2-1-124-13 (20.11.2013).
38. RKTko 3-2-1-92-16 (12.10.2016).
39. RKTko 3-2-1-94-14 (04.11.2014).
40. RKTko 3-2-1-30-17 (03.05.2017).
41. RKTko 3-2-1-5-00 (29.02.2000).
42. RKTko 3-2-1-87-08 (23.10.2008).
43. RKTko 3-2-1-90-08 (03.11.2008).
44. RKTko 3-2-1-39-08 (02.06.2008).
45. RKTko 3-2-1-63-09 (29.05.2009).
46. RKTko 3-2-1-58-03 (03.06.2003).
47. RKTko 2-16-7541, (04.04.2018).
48. RKTko 2-17-8832 (20.10.2021).
49. RKTko 2-16-18953/50 (10.04.2019).
50. RKTko 2-16-18957/51 (13.11.2019).

51. RKTkm 2-21-5718 (23.02.2023).
52. RKTko 2-16-18267/52 (16.04.2018).
53. RKTko 2-16-9434/88 (09.10.2019).
54. RKTkm 2-21-3244/37 (28.12.2022).
55. RKTko 2-16-18537/35 (28.01.2019).
56. RKTko 2-20-5103/97, (06.12.2023).
57. RKTko 2-19-18842 (26.10.2022).
58. RKTko 2-16-8552 (13.02.2019).
59. RKTko 2-21-2785 (03.06.2023).
60. RKTko 2-20-18256 (07.06.2023).
61. RKTkm 2-20-4817/35 (16.04.2021).
62. RKTko 2-16-18757/75 (30.09.2020).
63. RKKko 3-1-1-49-11 (28.10.2011).
64. TrtRnK 2-21-17683 (27.06.2023).
65. TlnRnK 2-10-3071 (26.03.2012).